

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 11 ЛІСТАПАД 1965

У ІМЯ ЧАЛАВЕКА

У жыцці народа, як і ў жыцці кожнага чалавека, бываюць падзеі, якія маюць выключна важнае значэнне. Такой іменна падзеяй з'явіўся вераснёўскі Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Пленум заслухаў і ўсебакова абмеркаваў даклад члена Прэзідыума ЦК КПСС, Старшыні Савета Міністраў СССР таварыша А. М. Касыгіна аб паляпшэнні кіравання прамысловасцю, удасканаленні планавання і ўзмацненні эканамічнага стымулявання прамысловай вытворчасці. Прынятае па гэтаму пытанню рашэнне з вялікім задавальненнем сустрэта ўсёй партыяй, усім савецкім народам.

Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі наша краіна дабілася вялікіх поспехаў у развіцці эканомікі. Удумайцеся, таварышы, у адну толькі лічбу. За гады сямігодкі, якая хутка завяршаецца, у нас пабудавана і ўведзена ў дзеянне больш пяці з палавінай тысяч буйных прамысловых прадпрыемстваў. Якая яшчэ краіна ў свеце можа назваць такую лічбу?

Побач з гэтым велізарным будаўніцтвам увачавідкі паляпшаецца жыццё нашага народа. Толькі за апошнія гады ў нас скарачана працягласць рабочага дня, павялічана сярэдняя заробатная плата рабочых і служачых, уведзена пенсія для калгаснікаў. За сем гадоў для рабочых і служачых пабудавана больш 550 мільёнаў квадратных метраў жылля. Гэта амаль столькі ж, колькі было пабудавана ў нашай краіне за ўсе гады Савецкай улады да апошняй сямігодкі.

Поспехі нашы перад усім светам дэманструюць сілу і магутнасць савецкага ладу. Яны ярка паказваюць працоўным капіталістычных краін, чаго можа дабіцца чалавек, калі ён

з'яўляецца гаспадаром свайго лёсу. Нам ёсць чым ганарыцца, але партыя ўвесь час вучыць нас не задавальняцца дасягнутым.

Партыя ўсё больш і больш увагі ўдзяляе новаму ўздыму прадукцыйных сіл краіны, усё глыбей унікае ў сутнасць эканамічных адносін у нашым грамадстве, каб поўнасцю выкарыстаць у інтарэсах народа магчымасці сацыялістычнага ладу. Іменна гэтымі клопатамі аб народзе, аб кожным савецкім чалавеку і прасякнуты рашэнні вераснёўскага Пленума ЦК КПСС.

Пленум распрацаваў карэнныя меры па паляпшэнню кіраўніцтва прамысловасцю. У інтарэсах далейшага паспяховага развіцця савецкай эканомікі кіраванне прамысловасцю арганізуецца па галіновым прынцыпу.

Вялікае значэнне ў паляпшэнні работы прамысловасці будзе мець прадугледжанае Пленумам усямернае развіццё гаспадарчай ініцыятывы прадпрыемстваў, шырокае выкарыстанне сістэмы эканамічнага стымулявання. Чым лепш будзе працаваць завод або фабрыка, тым вышэй будуць заробкі рабочых і служачых. Кожнае прадпрыемства атрымае магчымасць за кошт прыбыткаў пабудавать яслі, дзіцячыя сады, піянерскія лагеры, жыллё. Значна павялічацца прэміяльныя фонды.

Меры, распрацаваныя вераснёўскім Пленумам ЦК КПСС па ўздыму прамысловасці і сакавіцкім Пленумам па ўздыму сельскай гаспадаркі, нібы дапаўняюць адна адну. Яны з'яўляюцца адзінай эканамічнай рэформай, накіраванай на паляпшэнне жыцця ўсяго савецкага народа. Вось чаму з такой шчырай радасцю іх сустрэлі як у горадзе, так і ў вёсцы.

— Гэта датычыць усіх нас. Гэта нашы думкі, нашы мары, — заяўляюць савецкія людзі.

Па-дзелавому абмяркоўваюцца рашэнні вераснёўскага Пленума і ў нашай рэспубліцы. Аднадушна ўхваліў іх XV Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі. Дзякуючы ленинскай нацыянальнай палітыцы Беларусь стала магутнай індустрыяльнай рэспублікай. На восем месяцаў раней тэрміну наша прамысловасць выканала сямігадовы план і выпусціла дадаткова больш чым на тры мільярды рублёў прадукцыі. Меры, якія прымаюцца зараз па паляпшэнню кіраўніцтва прамысловасцю — стварэнне ў рэспубліцы саюзна-рэспубліканскіх міністэрстваў і ўпраўленняў, рэспубліканскіх міністэрстваў, — безумоўна, будуць садзейнічаць далейшаму ўздыму нашай эканомікі.

Працаваць па-новаму — значыць даваць прадукцыю толькі выдатнай якасці, поўнасцю выкарыстоўваць дасягненні айчынай і зарубежнай навукі і тэхнікі, павысіць адказнасць кожнага работніка за даручаную справу.

У нас ужо ёсць некаторы вопыт работы па-новаму. Два гады мінула з моманту стварэння ў Мінску вытворчага аб'яднання «Прамень». У яго склад уваходзяць пяць абутковых прадпрыемстваў. З 1 ліпеня гэтага года галоўным у планаванні фірмы з'яўляецца рэалізацыя гатовай прадукцыі і прыбытак. Цяпер фірма працуе па заказах гандлёвай сеткі. Паводле водгукаў многіх пакупнікоў і работнікаў прылаўка, абутак аб'яднання «Прамень» стаў значна лепшы. Яго ахвотна купляюць. Гэта дало магчымасць за апошні час павялічыць звышпланавы прыбытак.

З вялікай радасцю ўвесь савецкі народ сустрэў пастанову Пленума ЦК КПСС аб скліканні 29 сакавіка 1966 года чарговага XXIII з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Кожны з'езд ленинскай партыі мае вялікае гістарычнае значэнне.

Няма сумнення, што XXIII з'езд з'явіцца новым важным этапам у нашым жыцці, этапам у барацьбе за пабудову камуністычнага грамадства.

Працоўныя нашай рэспублікі, разам з усёй краінай, сталі на ганаровую працоўную вахту ў гонар XXIII з'езда КПСС. Трактаразаводцы абавязаліся датэрмінова выканаць гадавы план і даць на 3.300 тысяч рублёў прадукцыі звыш плана, станкабудаўнікі і аўтазаводцы выпусціць новыя маркі станкоў і машын.

У рэспубліцы ў нас шмат прадпрыемстваў, на якіх у асноўным працуюць жанчыны. Адным з іх з'яўляецца Віцебскі дывановы камбінат. Далёка за межамі Беларусі ён славіцца сваёй прадукцыяй. Дываншчыцы занялі дастойнае месца ў перадз'ездаўскім спаборніцтве. Іх дэвіз — выпускаць прадукцыю толькі выдатнай якасці.

Сустрэць з'езд новымі працоўнымі поспехамі імкнучца і працаўнікі вёскі. Зараз у калгасах і саўгасах рэспублікі пара заканчэння палявых работ, падрыхтоўкі да зімоўкі жывёлы. Ва ўсёй рабоце на пярэднім плане жанчыны. Старшыня калгаса «Светлы шлях» Маладзечанскага раёна дэпутат Вярхоўнага Савета СССР В. Калачык расказвае, што сёлета ў іх вырашчаны багаты ўраджай бульбы — кожны гектар даў у сярэднім па 300 цэнтнераў клубняў. На ўборцы бульбы асабліва добра працавалі калгасніцы Соф'я Кохан, Надзея Вяль, Ніна Сарока, Вера Сабіла і многія іншыя.

На ўдарную вахту ў гонар надыходзячых з'ездаў Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і Кампартыі Беларусі становяцца мільёны і мільёны працаўнікоў. Няхай жа не будзе ў нас людзей, якія стаяць у баку ад гэтай вялікай справы. Няхай кожная работніца, кожная калгасніца спытае ў сябе: — А што раблю я, каб з гонарам сустрэць гэтыя знамянальныя падзеі?

Усе сілы на дастойную сустрэчу з'ездаў КПСС і КПБ! Усе сілы на выкананне гістарычных рашэнняў вераснёўскага Пленума Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза!

Якім абуткам парадуюць нас у новым, 1966 годзе? Гэты здымак зроблен фотанарэспандэнтам часопіса Ул. Вяхоткам у абутковым аб'яднанні «Прамень».

ПРАЦАВАЦЬ ЯШЧЭ ЛЕПШ

Вераснёўскі Пленум ЦК КПСС, прынятыя ім рашэнні маюць выключна важнае значэнне ў жыцці савецкага народа, у барацьбе за пабудову камунізму ў нашай краіне. Партыя ўсё больш увагі аддае эканамічным адносінам у нашым грамадстве, імкнецца да таго, каб правільна выкарыстоўваць эканамічныя законы сацыялізму і магчымасці сацыялістычнага ладу ў інтарэсах народа.

Наша прадпрыемства зусім маладое. Гэта — новабудова, якая яшчэ поўнаццю не ўступіла ў строй дзеючых. Вырасла яна на паўночна-ўсходняй ускраіне горада Баранавічы, дзе яшчэ нядаўна распасціраліся палі калгаса імя Мічуріна. Нягледзячы на маладосць, наш баваўняны неўзабаве стане адным з буйнейшых не толькі ў краіне, але і ў Еўропе. Першая чарга прадпрыемства — прадзільная фабрыка № 1 на дзесяткі тысяч верацён — ужо дала добрую заяўку. Яна — у ліку перадавых.

Вось-вось дасць першую прадукцыю і другая чарга — прадзільная фабрыка № 2. На маладым прадпрыемстве працуе ў асноўным моладзь. Касцяк, тэхнічная інтэлігенцыя — выхаванцы тэкстыльных вышэйшых навучальных устаноў краіны з невялікім пакуль стажам работы. Сярод іх выпускніцы Іванаўскага і Маскоўскага тэкстыльных інстытутаў — Аляксандра Чыжова, Ніна Папова, Вера Юлава, Ольга Зелянцова, Ольга Лімонава, Антаніна Радзіёнычава і многія іншыя. Усе мы расцём і мужнеем разам з камбінатам. Авалодваем нялёгкім умельствам кіраўніцтва і вучым працаваць моладзь, учарашніх школьнікаў, якія ніколі яшчэ не працавалі на вытворчасці.

Камбінат зараз выпускае каля дзесяці назваў пражы і 4—5 назваў нятканых матэрыялаў. Да гэтага часу спажывацямі нашай пражы былі трыкатажнікі Беларусі. Нятканыя матэрыялы ідуць швейнікам, мэбелшчыкам, абутнікам і пінскаму заводу штучных скур. Трэба сказаць, што большасць спажывацоў на нашу прадукцыю не скардзіцца. Вось толькі пінчане справядліва наракаюць. Справа ў тым, што матэрыял на штучную скуру трэба па тэхналогіі прашываць капронавай ніткай № 34. Але ў нашай рэспубліцы такія ніткі не вырабляюцца. Іх можна атрымаць толькі з заводаў штучнага валакна Расійскай Федэрацыі або Украіны. Раней за гэтым трэба было звяртацца ў другі эканамічны раён, у «чужы» саўнаргас, і, калі праўду казаць, дабіцца станоўчага выніку было цяжка. Зараз пры арганізацыі галіновых міністэрстваў і гэтае і многія іншыя пытанні будуць, безумоўна, вырашацца лягчэй. Усе прадпрыемствы тэкстыльнай прамысловасці аб'яднае адно міністэрства.

Пашырацца і нашы гандлёвыя сувязі. Дагэтуль за межы рэспублікі мы пасылалі толькі тэхнічную сурвэтку. Са стварэннем міністэрстваў мы, напэўна, будзем пастаўшчыкамі разнастайнай прадукцыі іншым рэспублікам.

У сувязі з гэтым, нам, калектыву вытворчай лабараторыі, трэба наладзіць яшчэ больш жорсткі кантроль за якасцю паўфабрыкатаў і гатовай прадукцыі, за ўсім тэхналагічным працэсам. Актывізуецца наша роля — прадухіляць выпуск недабра якаснай прадукцыі.

Больш актыўна ў новых умовах будзе працаваць і наш навукова-даследчы інстытут на грамадскіх пачатках. Нам неабходна вызначыць на прадзільнай вытворчасці № 2 аптымальныя заправачныя параметры, разводкі, выцяжкі, скарасныя рэжымы, круткі і г. д. Гэта значыць прарабіць усё тое, чаго мы ўжо дабіліся на першай прадзільнай фабрыцы.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 11
І СЯЛЯНКА ЛІСТАПАД
1965

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАНИЯ СОРАК ПЕРШЫ

На здымку: работніцы Баранавіцкага баваўнянага камбіната Е. Сваткоўская, І. Шэмер, В. Чэчка, Ю. Русак. Іх ведаюць не толькі як добрых работніц, але і як актыўных удзельніц грамадскага жыцця камбіната.

Фота К. Мікалаева.

Працы непачаты край. Але нашаму маладому і дружнаму калектыву ўсё гэта пад сілу. Даб'ёмся, каб прадукцыя маркі Баранавіцкага баваўнянага не страціла сваёй годнасці, каб нашы спажывацы не шукалі сабе новых пастаўшчыкоў.

З. КАПКОВА,
загадчыца лабараторыі Баранавіцкага баваўнянага камбіната.

ПРЫГОЖА АПРАНУЦЬ ЛЮДЗЕЙ

З даклада таварыша А. М. Касыгіна на Пленуме ЦК КПСС мы зразумелі, што ў цяперашніх умовах важна своечасова ўлічваць гаспадарчую абстаноўку, якая мяняецца, умела ўвязваць вытворчасць з попытам насельніцтва, з яго патрэбамі, якія штодня растуць.

Для прадпрыемстваў, якія выпускаюць тавары народнага ўжытку, густ і запатрабаванні насельніцтва з'яўляюцца мяралам дзейнасці. Бо калі рэчы будуць беззаганнай якасці, модныя, разнастайныя, прыгожыя, яны не залежаць на складах, іх не давядзецца ўцэньваць як нехадавыя. Тады і прадпрыемства атрымае прыбытак.

І самае галоўнае, каб барацьба за якасць, за разнастайны асартымент была няспыннай, каб на прадпрыемствах не знікала атмосфера творчасці, вынаходлівасці, выдумкі, каб кожны член калектыву нёс і маральную і матэрыяльную адказнасць за гонар фабрычнай маркі.

Марка віцебскай швейнай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» карыстаецца папулярнасцю не толькі ў рэспубліцы, але і за яе межамі. Наш калектыв зразумеў пастаўленыя перад ім задачы — забяспечыць прыгожым, модным, эlegantным, простым і зручным адзеннем савецкага чалавека.

Многае робіцца на фабрыцы па ўдасканаленню тэхналогіі пашыву, укараненню новай тэхнікі. Але бывае і так: з фабрыкі выходзіць высакаякасная прадукцыя, а да пакупніка яна трапляе ўжо гатункам ніжэй. Чаму? А вось чаму ў складах ганд-

лёвых арганізацый рэчы захоўваюцца дрэнна, навалам, ад гэтага яны трацяць таварны выгляд, форму, нават прасаванне не дапамагае. Значыць, і гандлёвым арганізацыям трэба перабудаваць сваю работу ў новых умовах. У нас жа з імі адны задачы, адны інтарэсы і імкненні: прыгожа апрацуць савецкіх людзей, хутчэй рэалізаваць прадукцыю, працаваць рэнтабельна.

М. ЖУКАВА,

нам. галоўнага інжынера віцебскай швейнай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі».

КАБ НЕ БЫЛО ЛЕТУНОЎ

У рашэннях вераснёўскага Пленума ЦК КПСС запісана, што чым лепш, больш ініцыятыўна мы будзем гаспадарыць, тым больш прыбытку атрымаем. Гэтага ні дырэктар, ні інжынерна-тэхнічныя работнікі без дапамогі ўсяго калектыву рабочых дабіцца не ў стане. Таму разам з маральным стымулам узнімаецца значэнне матэрыяльнага. Прадпрыемства атрымлівае спецыяльныя сродкі з прыбытку для заахвочвання работнікаў за індывідуальныя дасягненні і высокія агульныя вынікі работы прадпрыемства. Нам будучы выплачваць не толькі прэміі за высокія паказчыкі работы на працягу года, але і выдаваць аднаразовыя ўзнагароды ў канцы года. Пры гэтым будзе ўлічвацца працягласць няспыннага стажу работы на прадпрыемстве.

Вось на гэтым мне хочацца спыніцца. Цякучасць кадраў — гэта біч вытворчасці. У нашым механічным цэху № 2 Мінскага трактарнага ў гэтым годзе зволілася 80 чалавек. Прышлося набіраць новых. Пакуль яны навучацца, асвойцца — поўнай аддачы, вядома, не чакай. Хіба можна параўнаць навічка з такімі ветэранамі, як Наталля Фёдораўна Іванкова, якая амаль два дзесяцігоддзі працуе ў тым жа цэху, на тым жа участку і прайшла шлях ад вучаніцы да ўніверсала-шліфавальшчыцы. Або Тамара Іванаўна Кепацева, Томачка, як яе раней звалі. На ўніверсальнай шліфоўцы службы прыстасаванняў гэта незаменны чалавек, майстар сваёй справы, віртуоз.

Пятнаццаць гадоў працую я разам з Зінаідай Аляксандраўнай Максімавай — тэхнолагам абсталявання службы механіка нашага цэха. Гэта вельмі ціхая, скромная, як быццам непрыкметная жанчына дасканала ведае абсталяванне цэха, яго «хваробы», «капрызы». З ёй лічацца, да яе парад прыслухоўваюцца, яе паважаюць.

Добра, калі чалавек дасканала ведае сваю справу, карысць ён прыносіць неацэнную. Нас вельмі радуе, што прэстыж ветэранаў завода падтрымліваецца рашэннямі партыі і ўрада. Усе будуць ведаць, што паколькі вялікі бесперапынны стаж работы на адным прадпрыемстве — значыць, і ўклад у стварэнне нацыянальнага прыбытку ўнёс немалы, значыць, і прэмія па заслугах.

Аналіз прычын цякучасці кадраў паказаў, што часцей за ўсё гэта — недахоп жылля, дзіцячых устаноў. І таму мы вітаем клопаты партыі аб тым, каб пашырыць фонд прадпрыемства і вылучыць сродкі на будаўніцтва жылля, дзіцячых садоў, піянерскіх лагераў. Нас, жанчын-маці, гэта асабліва цешыць.

Будзем працаваць яшчэ лепш, выхоўваць моладзь так, каб яна любіла свой завод, свой цэх, ганарылася імі.

П. УРБАН,

нармаўшчыца механічнага цэха № 2 Мінскага трактарнага завода.

У вылічальным цэнтры Акадэміі навук БССР. Галоўны інжынер-праграміст Маргарыта Краснасельская рашае задачу аўтаматычнага праектавання металарэзных станкоў.

Фота К. Мікалаева.

АМАЛЬ усё яе жыццё, яшчэ не такое доўгае, каб сумаваць ужо аб мінулым, і не такое кароткае, каб нельга было сказаць пра сябе: «Я яшчэ нічога не паспела зрабіць», прайшло тут, на гэтых ціхых ускраінных вуліцах, што зусім яшчэ нядаўна сустракалі новага чалавека соннай цішынёй прыватных дамоў і пятачкамі садоў і агародчыкаў.

У адным з такіх дамоў з гэтым самым пятачком-садам нарадзілася і вырасла ў сям'і пажарніка дзяўчынка, якой бацькі далі рамантычнае імя Земфіра. Тут прайшло яе дзяцінства і юнацтва, прайшло непрыкметна, таксама, бадай што, без асаблівых падзей і яркіх уражанняў. Пакуль аднойчы ціхую, сапраўды патрыярхальную ўскраіну не абудзіла навіна: побач будзе пабудаваны вялікі камбінат.

Яго не было яшчэ, ён жыў яшчэ толькі ў праектах і чарцяжах, а лёс дзяўчынкі з вуліцы Маякоўскага быў ужо моцна-намоцна звязаны з ім, з Мінскім камвольным. Звязаны, можна сказаць без перабольшання, на ўсё жыццё. І сёння, калі вы пройдзеце доўгім калідорам камвольнага, мінеце адзін цэх, другі, трэці і ў грэбенечасальным вас падведзе да зусім яшчэ малядой жанчыны і прадставіць: «Ветэран камбіната, Земфіра Атрашонак», — не вельмі здзіўляйцеся. Так, у яе біяграфіі не было незвычайных падзей, але ў яе біяграфію з самага ранняга юнацтва ўвайшоў камбінат. З шаснаццаці гадоў, з таго дня, як школьніца Земфіра вырашыла пайсці «на самастойны хлеб», каб хоць чым-небудзь дапамагчы сваім бацькам. Яна была самай старэйшай з чатырох дачок у сям'і. А яшчэ... праз дзяцінства яе прайшла вайна, прайшлі суровыя ваенныя, а потым нялёгка пасляваенныя гады.

Дзеці ваенных і пасляваенных гадоў... Пра іх напісана і расказана нямала, але, бадай, яшчэ няскора будзе вычарпана да канца гэтая тэма... Дзеці, якія

не ведалі цацак, якім не хапала хлеба і малака, у якіх былі зусім іншыя гульні, іншыя твары, іншыя характары, чым у дзяцей сённяшніх. Дзеці, якія ўпершыню знаёміліся з бацькамі, калі тыя вярталіся з франтоў і партызанскіх атрадаў, дзеці, якія так ніколі і не пазнаёміліся са сваімі бацькамі...

У іх былі свае ўражанні, якія можна параўнаць з дотыкам распаленага жалеза.

Было гэта ў дні фашысцкай акупацыі. Бацька Земфіры знаходзіўся на фронце, і хворая маці адна павінна была ў гады акупацыі не даць памерці з голаду двум малым і старой бабулі. І вось аднойчы яна паслала маленькую Земфіру ў нямецкую салдацкую казарму. Загадала ёй памяняць пяток сабраных яек на хлеб.

«...Я ўпіралася, вельмі ўжо баялася ісці, але маці прымусіла.

— Ідзі, дачушка, ты малая, цябе не будуць чапаць. Ужо каторы дзень без хлеба...

Паклала я тыя праклятыя яйкі ў сваю кішэню і пераступіла парог казармы. Стаю, пераступаю з нагі на нагу, бясконца паўтараючы:

— Яйкі-бруд, яйкі-бруд.

А салдаты смяяліся. Вымаўленне іх маё забаўляла ці ўвесь мой выгляд — не ведаю, але смяяліся яны ўсё гучней і гучней, і, нарэшце, па казарме пракаціўся зусім ужо дзікі рогат. А я ўсё стаяла, адной рукой размазвала слёзы па твары, другой моцна сціскала ў кішэні яйкі. І ўсё паўтарала:

— Яйкі-бруд, яйкі-бруд.

Дадому прынесла ў кішэні яешню. Ніколі не забуду, як дасталася мне ў

Расла На

той дзень ад маці. Цяпер я магу зразумець яе — ні лек, ні хлеба не прынесла ў хату няўмелая дабытчыца. А тады так было крыўдна, што дасюль не магу ўспомніць без хвалявання».

Дзеці ваенных і пасляваенных гадоў... Колькі разоў, пазіраючы на вас, думалі дарослыя людзі: толькі б ваша жыццё калі-небудзь стала шчаслівым, толькі б знік з вашых твараў задуманныя цені, знікла гэтая ранняя сур'ёзнасць, і пакаленне ваша можна было б назваць таксама пакаленнем людзей шчаслівых.

Ці шчаслівая ты, адна з таго пакалення, Земфіра Атрашонак? Вось аб чым думала я, углядаючыся ў твар маладой жанчыны, размаўляючы з ёй, назіраючы за ёю і ў хатняй і ў рабочай абстаноўцы.

Рознай мерай вымяраюць людзі сваё шчасце. Адзін правядзе вас па багата абстаўленых пакоях, і твар яго так і будзе зіхацець, як паліраваная мэбля, ад сытасці і самаздаваленасці. Другі моўчкі пакладзе перад вамі на стол свае граматы і ўзнагароды і без гучных слоў раскажа пра суровы і складаны жыццёвы шлях, які напоўніў усё яго існаванне тым своеасаблівым шчасцем, якому няма цаны і меры. У Земфіры Атрашонак няма ні першага, ні другога: ні паліраванай мэблі, ні шматлікіх узнагарод. Але ёсць у яе тое, чаго таксама не змераць абыдзеннай меркай.

Камбінат толькі-толькі становіўся на ногі, і ў ліку першых, кваліфікаваных ужо рабочых прыйшла сюды 17-гадовая Земфіра. Так, не здзіўляйцеся, кваліфікаваных: група мінскіх дзяўчат дагэтуль цэлы год навучалася будучым пра-

фесіям ткачых, грэбенечасальшчыц, стужачніц, прадзільшчыц у Маскве на Моінскім камвольным.

— Мне вельмі хацелася быць ткачыхай, і я спачатку нават крыху засмуцілася, калі даведлася, што буду вучыцца працаваць на грэбенечасальным...

— Ну, а потым, а цяпер? Прывыкла?

— Не тое слова — «прывыкла»...

Пакаленне нашых маладых сучаснікаў не любіць гучных слоў. Не пачула я іх і ад Земфіры Атрашонак. Яна не выхвалялася сваёй прафесіяй, не пераконвала, што любіць яе больш за ўсё на свеце. Ды і ці патрэбны яны тут, спраўды, гучныя словы? Ці не лепш проста на некалькі хвілін адысці ўбок і паглядзець на чалавека ў час яго працы, паглядзець на яго твар і на яго станкі, убачыць усю гэту вяселькавую гаму будучай тканіны, што віткамі-стужкамі паўзе і паўзе па станку. Спадаюць стужкі ўніз, як патокі маленькіх рознакаляровых вадаспадаў, сініх, блакітных, белых. Спадаюць хвалі лаўсану і шэрсці, штапелю і трыко, і даволі крышку фантазіі, каб убачыць у гэтых хвалях будучыя сукенкі і спадніцы, касцюмы і школьныя формы... Убачыць людзей, некалькі тысяч чалавек, якім толькі за адзін дзень можа даць радасць абноўкі камплект памочніка майстра Земфіры Атрашонак... А вакол станкоў спакойна і нетаропка паходжваюць дзяўчаты, мяняюць бабіны, адносяць убок гатовую прадукцыю. І гэтак жа спакойна і нетаропка паходжае каля станкоў самы адказны тут чалавек, памочнік майстра. Яна, Земфіра.

І ў рабочай яе біяграфіі, бадай што, таксама няма

нічога незвычайнага. Проста чалавек добра працуе. Проста чалавек стараецца як мага лепш выканаць план, асвойць станкі, сочыць, каб не было браку. І план сапраўды выконваецца. І браку амаль што няма. Вось і ўсё... Так скажуць аб ёй таварышы па працы, так аднагалосна скажа ўсё цэхавае начальства. І толькі аднойчы вы пачуеце нешта крыху большае, пачуеце шчырае захапленне, калі пачнуць вам раскажваць, як паставілі Земфіру Атрашонак на гэтую пасаду, на пасаду памочніка майстра. Было гэтакіх гады тры назад. Загадалі: будзеш працаваць на камплекце шаснаццаці станкоў. Ад аднаго станка, на якім працавала раней, — да шаснаццаці... А на перападрыхтоўку далі ўсяго толькі... чатыры дні. І зноў без гучных слоў, але з затоенай гордасцю раскажа яна сама пра гэтыя дні.

— Было цяжка. Але справілася.

Справілася... І толькі паступова слова за словам зможае выцягнуць вы з яе, што ў тых жа дні яшчэ многа з чым «спраўлялася» Земфіра. Спраўлялася гадаваць маленькую Марынку, спраўлялася быць сакратаром камсамольскай арганізацыі цэха, а вечарамі наведваць школу рабочай моладзі. Спраўлялася ўпотаі ад мужа бегаць на рэпетыцыі камбінатаўскага хору. І яшчэ... спраўлялася пры ўсім гэтым заставацца прыгожай маладой жанчынай, з густым апранаццём і рабіць модныя прычоскі. І ўсё гэта неяк ціха, стрымана, без мітусні, без усялякага вонкавага праяўлення кіпучай энергіі.

...І сёння ўсё па тых жа ціхіх ускраінных вуліцах, на якіх прайшло дзяцінства і да якіх цяпер ушчыльную падступілі гмахі камбіната, яго Палац культуры і жылы пасёлак, ходзіць Земфіра Атрашонак на работу. Ходзіць на свой камвольны. Жыве пакуль што ў такім самым дамку, у якім нарадзілася, толькі не з бацькамі, а на прыватнай кватэры, займае з мужам і дачкой маленькі, не надта ўтульны па-

Ольга Марціновіч — кантралёр АТК Мінскага камвольнага камбіната. Яна працуе пад дэвізам: прпуснаць тканіну толькі высокай якасці!
Фота І. Змітровіча.

койчык. Яна магла б ужо даўно патрабаваць, каб ёй, як ветэрану камбіната, як актывістцы цэха, урэшце, як адной з лепшых работніц, ударніцы камуністычнай працы, паскорылі атрыманне жыллой плошчы. Але калі на пасяджэннях цэхкома ідзе размеркаванне кватэр і хто-небудзь з жанчын пачынае асабліва настойліва патрабаваць кватэру, Земфіра маўчыць, адводзіць вочы ўбок. Ёй неяк няёмка прасіць за сябе, ёй здаецца, што той, другі чалавек, мае больш пільную патрэбу... Пэўна і ў гэтым — адна з своеасаблівых рыс яе характару, бо здаецца ёй, што не так яшчэ многа зрабіла яна ў жыцці, каб патрабаваць што-небудзь для сябе.

Вось і вер пасля гэтага тым, хто гаворыць, што нашы маладыя сучаснікі прыйшлі ў жыццё на ўсё гатовае, што не ведаюць яны шчасця цяжкіх дарог...

А. УЛАДЗІМІРАВА

Дзеці ёсць дзеці і перш за ўсё ім патрэбны цеплыня і ласка. Выхавацельніца Варвара Цімафееўна Краўцова — адна з тых, хто добра разумее гэта. Фота Ул. Вяхоткі.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

„Что есть велико и прекрасно...“

4

На гэты раз намер быў паехаць, паглядзець і раскажаць не пра самую лепшую і вядомую (тую, дзе карэспандэнты паабівалі парогі), а пра самую звычайную, пра «сярэдную» — такую, якіх большасць, — школу. Школу-інтэрнат.

Выбралі Валожын.

...З першага погляду і сапраўды ўсё здалося вельмі сярэдным. На калідорах класаў і ў спальнях не ляжала дывановых дарожак (як у «лепшых»!), што прыглушаюць не толькі крокі, але і дзяцічы звонкі смех. З выпадку рамонт аднаго корпуса (спальнага) некаторыя спальні, прыкметна «перагружаныя», адразу здаліся цеснымі — ложка пры ложку, ложка пры ложку — і хутчэй казённымі, чым утульнымі. Установай, а не абжытым, сваім домам, выглядалі і пакоі адпачынку — з абавязковымі круглымі сталамі пасярэдзіне, з некалькімі «казённымі» крэсламі, з тумбачкамі, якім хутчэй месца ў бальніцы, чым у пакоі, дзе адпачываюць і веселяцца дзеці (дакладней, дзе яны павінны збірацца адпачываць і веселяцца пасля школы, пасля падрыхтоўкі ўрокаў, пасля работы).

З гэтага выпадку выплывала сумная думка. Божа, колькі пішам мы ў газетах і часопісах артыкулаў, колькі дыскусій наладжваем па пытаннях эстэтычнага выхавання дзяцей... А дзе ж, адкуль яго пачынаць, гэта выхаванне, калі не са школ-інтэрнатаў, дзе, можна смела сказаць, умовы для гэтага ідэальныя: тут табе і сям'я, тут табе і школа... (Бо як яшчэ сказаць пра 415 чалавек дзяцей і 37 выхавацеляў і настаўнікаў пад адной страхой?) І, думаецца, зусім нескладана было б тым жа мастакам і архітэктарам, якія не шкадуюць столькі вынаходніцтваў на «рэвалюцыйныя перавароты» ў абсталяванні інтэр'ераў нашых кафэ, рэстаранаў, гасцініц, — зусім няшкодна было б успомніць ім і пра тыя ўстановы, дзе гадуюцца, вучацца і выходзяць дзеці. Гэта зусім не апошні элемент у эстэтычным выхаванні, і яго ні ў якім разе не варта скідаць з шалей вагі.

Такое, паўтараю, было першае ўражанне. Адчуваю, што, раскажваючы пра яго, я выклікаю тыя ж самыя пачуцці і ў чытача: «Ну, вось вам і школы-інтэрнаты!.. А то ўсё хваляцца імі: усё там вельмі добра, усё вельмі хараша»... А некаторыя з тых мамаў, якіх ні запрашэннямі, ні папрокамі па годзе не зацягнеш паглядзець, як жыве і вучыцца ў школе яе сын ці дачка (ёсць і такія! — не сумнявайцеся — і ёсць амаль у кожнай школе-інтэрнаце), абавязкова ўсклікнуць: «А што я казалалі!»

Таварышы, не спяшайцеся з вывадамі. Быў яшчэ самы пачатак навучальнага года. Была бульба, былі буракі, бруква (калгасныя — іх трэба было памагчы калгаснікам выкапаць). І старэйшыя неяк вельмі мудра размяркоўвалі свой час. Адных з паўметровымі нажаўмі (на брукву — яе інакш не выкапаеш) можна было стрэць на цэнтральнай гарадской вуліцы — ішлі на работу або з работы. Другія праводзілі ў гэты час доследы ў лабараторыях па хіміі і фізіцы, вучылі дзеясловы ўсіх трыванняў, спрачаліся пра старую Ізергіль...

А на перапынках на калідорах рабілася тое стоўпатварэнне, абыякавым да якога можна было б застацца хіба толькі будучы драўляным... І мне раптам

захацелася самой акунуцца ў гэты тлум і стоўпатварэнне! Захацелася паштурхацца разам з самымі малымі па калідорах, палётаць навывперадкі з імі па двары, патрымацца і пацерціся шчакой аб руку сваёй самай, самай лепшай настаўніцы!

Захацелася паважна, абняўшыся з сяброўкамі, шпацыраваць па калідоры, кідаючы ўвесь час адным толькі нам зразумелыя смяшлівыя позіркы ў бок аднаго нейкага чалавека...

Захацелася, нарэшце, навучыцца прыгожа пісаць «палачкі», навучыцца імгненна рашаць вусныя задачкі да сотні... Захацелася зноў (як некалі даўно!) спрачацца на ўроку па творчасці Горкага пра шчасце і паўтараць з гордасцю і за сябе, і за сваіх сяброў, і за тых, хто вучыць цябе розуму: «Чалавек — гэта гучыць горда!»

Да таго ж, падштурхоўваў яшчэ і Ламаносаў.

«Везде исследуйте всечасно,
Что есть велико и прекрасно,
Чего еще не видел свет...» —

павучаў ён вершамі са сцяны.

І я махнула рукой (і цяпер ніколі не шкадую) і на дывановыя дарожкі, і на круглыя сталы з таннымі сурвэткамі, і на адсутнасць той амаль царкоўнай урачыстасці, якая пануе часам у «лепшых».

Зрэшты і сам Міхайла Васільевіч, як вядома, выходзіў некалі ў жыццё таксама зусім не па дывановай дарожцы.

* *

Што ж яно сапраўды «есть велико и прекрасно» ў нашым жыцці?

Пра гэта задумваешся і ацэньваеш глыбіню яго толькі, калі пройдзе ўжо нейкі пэўны тэрмін, калі паміж тым, што запала табе ў душу і асабліва ўразіла яе, і тваім настроем асэнсаваць яго,

— А я разумею шчасце так, — у размову ўключаецца намсорг школы Вера Азарэвіч.

праляжа нейкая адлегласць у часе.

Лічу, што ў Валожыне мне пашанцавала. Пашанцавала стрэцца з цудоўнымі людзьмі, чые маладосць і творчы запал здаліся мне гаючай крыніцай. Прыпадзі да гэтай крыніцы сасмяглымі губамі — і адразу адчуеш, як уліваецца сіла і бадзёрасць і ў тваё сэрца, прытомленае ўжо немалой дарогай...

Мне ўпершыню давялося стрэцца з такім маладым і творчым педагогічным калектывам, як у Валожыне. Большасць выхаватэляў і выкладчыкаў — зусім нядаўнія выпускнікі ўніверсітэтаў і педінстытутаў.

І гэтай маладосці свайго калектыву дала, мне здаецца, вельмі трапную характарыстыку завуч Любоў Фёдарэўна Тарханава:

— У нас у настаўніцкай не пачуецца гаворкі пра тое, што цялушка зламала нагу ці свіння не ўзяла есці...

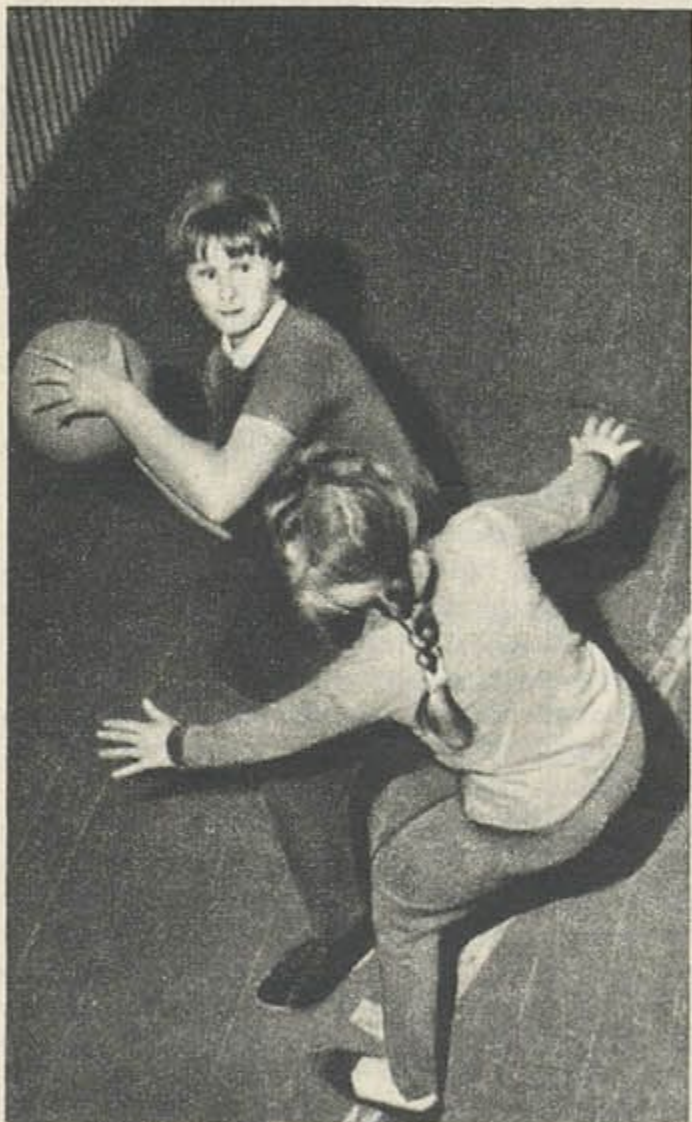
А ёсць жа настаўніцкія, і нярэдка, дзе такую гутарку пачуеш. Пачуеш, хоць ужо і зарплата настаўнікам павялічана, хоць ужо і няма такой пільнай патрэбы і неабходнасці ў настаўнікаў аддаваць запал сваіх духоўных сіл і творчага натхнення лішняй капе сена...

Гэта між іншым. Хоць і не зусім... Ва ўдзельнай вазе клопатаў настаўніка пра «великое и прекрасное», ой, як шкодзяць гэтыя часам зусім непатрэбныя копы сена...

У настаўніцкай Валожынскай школы-інтэрната лунаў зусім іншы клопат.

Тонка іранічны і насмешлівы Уладзімір Іосіфавіч Мархель (паэт не толькі ў душы, а і на справе) папракаў нас, што не можа знайсці ў «нашым Мінску» (хоць сам ён — два гады ўсяго назад студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта — гэты Мінск ведае лепш за нас...) Сент-Экзюперы, які яму патрэбен

А калі адскрыпцяць пер'і, адшэлаўсяць падручнікі, — у спартыўнай зале пачынаецца змаганне за моцнае здароўе, спрыт і прыгажосць.

пазарэз: прачытаць сваім выхаванцам-пяцікласнікам казку «Маленькі прынц»...

— Божа мой, мне здаецца, што я ад сваіх ніколі не дачакаюся ні мовы, ні ведаў такіх, якія хочацца, каб былі ў іх!.. — адчай Ірыны Іванаўны Бубен (аднагодкі Уладзіміра Іосіфавіча па выпуску) непадробны.

«Свае» — гэта восьмы клас, дзе Ірына Іванаўна працуе і выхавателем і вядзе рускую мову і літаратуру. І дзе, трэба сказаць праўду, мае нямала клопату і турбот... Самой ёй, здаецца, на раду было напісана: «Табе вучыць!» — гэтак нічым не абдзяліў яе педагогічны лёс. Прыгожая, абаяльная, з зайздросным умением трымацца і трымаць у руках клас, з мовай эмацыянальнай і бліскачай, яна захапляе яшчэ і метадыкай выкладання прадмета (як сумна і казённа пішу я пра тое, што самую мяне захапляла і ўзімала, як на крыллях!..) Я сядзела ў яе на ўроку і думала пра яе вучняў: «Пашанцавала вам, браткі!.. І нічога, што і самі вы яшчэ няскладныя, і мова ў вас бедная і крывабокая, што і думкі вашы ніяк яшчэ вам не падпарадкоўваюцца... Нічога. Да дзесятага класа Ірына Іванаўна вас так «падгаблюе», што самі сябе не пазнаеце»...

...Як не пазналі б адзінаццацікласнікі, калі б можна было паказаць ім саміх сябе з якога-небудзь восьмага класа.

Адзінаццаты клас — гэта ўжо дарослыя людзі, дарослыя юнакі і дзяўчаты. Яны ўжо здольны не толькі самастойна разважаць і выказаць уласныя думкі — на іх пытанні не заўсёды адразу знойдзе адказ і настаўнік. А адказ павінен быць вычарпальны. Паспрабуй сказаць ім няшчырасць, пакрывіць душой ці адступіць хоць на крок перад тым, чаму вучыш і настаўляеш іх...

У той дзень у адзінаццатым класе па тэме «Старая Ізергіль» Горкага выкладчыца літаратуры Валянціна Афанасьеўна — чалавек глыбокіх ведаў і культуры, энтузіяст і шукальнік новага ў сваёй рабоце — паставіла пытанне:

— Як разумееце паняцце шчасця сёння вы — нашы маладыя людзі шасцідзесятых гадоў?

Шчасце... Кожны ўяўляе яго і разумее па-свойму. Кожнаму яно бачыцца інакшым. Аднак ёсць і нейкія агульныя крытэрыі людскага шчасця. Іх выказала тады на ўроку літаратуры Рыта.

— Я лічу, што ўсе мы, у тым ліку і я сама, вельмі і вельмі шчаслівыя. Падумаіце толькі, у які час мы жывем! У якой школе жывем і вучымся... І праца ўсяго, мы будзем жыць пры камунізме!

Мне спадабалася і думка пра шчасце ў Алы:

— Я мару паступіць у медінстытут. Мне гэта патрэбна, як жыццё. Пасля медінстытута я хачу вярнуцца ў свой родны Валожын, каб тут працаваць і прыносіць людзям шчасце...

У маім блакноце захаваўся запіс з таго ўрока: «Што б там ні казалі, а няма вышэйшага прызначэння ў жыцці, чым быць настаўнікам... Магчыма, думку гэту можна аспрэчваць. Для мяне ж асабіста яна бяспрэчная...»

...Я хадзіла ў слясарную майстэрню і бачыла, як натхнёна выпілоўвалі падвескі да стэндаў шасцікласнікі. То была работа, патрэбная і мэтанакіраваная. І ў

І. здаецца, зніклі сцены класа... А гэта ж пачаўся звычайны ўрок.

связі з гэтым я ўспомніла другую школу, у Мінску, дзе хлапчукі ўсю зіму стругалі нейкія непатрэбныя палкі...

На ўроку таксама вытворчага навучання ў дзяўчынак (урок гэты бліскача вяла былая выхаванка дзіцячага дома Аляксандра Афанасьеўна Шацэвіч) я шчыра пазайздросціла дзевяцікласніцам: з якім прафесійным навыкам давалі яны тлумачэнні да чарцяжоў, зробленых на дошцы, а потым на перапынку як умела «абмервалі» яны маленькіх, якіх яны самі ж і абшываюць. У школе выдатная традыцыя: кожная выпускніца павінна сама пашыць сабе бальнае плацце на выпускны вечар...

Зусім крануў мяне трэці клас. Як заклапочана схіляліся над сшыткамі па задачах светлыя галоўкі. Як дружна цягнуліся ўгару рукі. Якая радасць пазнання і адкрыцця свяцілася ў чыстых дапытлівых вочках... А потым, на перапынку, як абляпілі яны сваю Зінаіду Фёдарэўну, як шчабяталі ёй словы непадробнай ласкавасці і пяшчоты... І яна, як родная маці, адказвала ім тым жа. Дзеці ёсць дзеці. Ім перш за ўсё патрэбны ласка і цяпло. Дзяржава наша клапатлівая і добрая. І бясконцы клопат яе пра дзяцей. Асабліва пра тых, каму сапраўды не стаць на ногі без яе помачы.

Скончыць сваю гаворку хачу я словамі захаплення і глыбокай павагі да настаўнікаў і выхаватэляў Валожынскай школы-інтэрната, і якіх назвала і якіх назваць не здолела. Удзячнае знаёмства з імі адгарнула для мяне яшчэ адну старонку таго ў жыцці, «что есть велико и прекрасно».

Таленты і прыхільнікі. На адсутнасць і тых і другіх школьная самадзейнасць паскардзіцца не можа.

М

бі павольна спускаемся да рэчкі і ступаем на новы мост. Проста пад намі, на беразе, маленькі чалавечак ловіць рыбу. Ён без стомы закідвае ў рэчку невад і цягне яго да крутога схілу, потым закідвае зноў. І кожны раз пры гэтым вадзяныя струмені ўзлятаюць уверх і падаюць, рассыпаючыся на драбнюткія кропелькі, а ад невада па вадзе разыходзяцца кругі.

Ля берагу паміж двума камянямі я заўважаю букет кветак. Я спадзяюся, што Сэм-сан не заўважыць букета, і спрабую адвесці яго адгэтуль.

— Зірніце, — кажа ён, — букет кветак, зусім такі, які я бачыў днямі. Проста неверагодна, можна падумаць, што хтосьці знарок паклаў яго сюды.

Мама, дарагая мая, даўдзецца мне растлумачыць яму ўсё. Я ўздрыгваю пры адной думцы, што трэба вымавіць тваё бясконца дарагое імя перад чужаземцам, ты гэта ведаеш, але Сэм-сан стаў цяпер адным з нашых. Ён мае права ведаць. І праз яго іншыя людзі даведаюцца пра тое, што адбылося тут. Мамачка, мілая, даруй, калі я раскажу гэтаму амерыканцу пра твае апошнія гадзіны і пра тое, што ты вынесла тады на рэчцы. Даруй мне, мама.

— Вы не памыліліся, Сэм-сан. Гэты букет паклала сюды Ахацу, — ціха кажу я Сэм-сану, які, не адрываючы вачэй, глядзіць праз парапет моста.

— Ахацу? — здзіўлена пытае ён.

— Так, — адказваю я, — кожную раніцу, калі яна ідзе на работу, яна прыносіць сюды свежы букет.

І я пачынаю раскажваць Сэм-сану тое, пра што немагчыма было б сказаць яму яшчэ некалькі дзён назад. За ўсе мінулыя гады я ні разу ні з кім не гаварыла пра гэта. І вось цяпер я тлумачу Сэм-сану, што іменна тут наша маці, якая ператва-

КВЕТКІ ХІРАСІМЫ

Эдзіта Морыс, шведка па паходжанню, разам са сваім мужам амерыканскім пісьменнікам Айрам Морысам пабывала ў многіх краінах. У Хірасіме (Японія) яны стварылі дом адпачынку і спецыяльны цэнтр па арганізацыі вольнага часу людзей, якія ўцалелі пасля атамнай бомбардзіроўкі. Апрача таго, яны прымаюць актыўны ўдзел у барацьбе супраць пагрозы атамнай вайны.

Хірасіма. Сям'я ўцалелых ад атамнай бомбы: Юка, яе муж Фумія, іх двое дзяцей і юная Ахацу, сястра Юкі. Каб як-небудзь павялічыць прыбыткі сям'і, Юка здае пакой маладому амерыканцу Сэму, з якім сям'я паступова наладжвае сяброўскія адносіны. Нечакана Фумія захворвае на цяжкую форму прамянявай хваробы і трапляе ў бальніцу. Сэм, наколькі гэта ў яго сілах, падтрымлівае Юку і яе дваіх маленькіх дзяцей, што не разумеюць яшчэ, якая бяда іх напаткала. Аднойчы, прыйшоўшы да Фуміі ў бальніцу, Юка, Ахацу і Сэм бачаць, як урачы разглядаюць фатаграфіі страшэннай двухгалавай і чатырохвакай рыбы; гэтая выродлівасць — вынік уздзеяння радыяактыўнасці.

Ахацу бялее...

Эдзіта МОРЫС

рылася пасля выбуху атамнай бомбы ў жывы палаючы факел, кінулася ў раку.

— На дзе ракі пахаваны яшчэ дваццаць тысяч чалавек. Ахопленыя полымем, яны, як і мама, кінуліся ў хвалі. І зараз людзі апускаюць кветкі на люстраную гладзь ракі. Толькі гэтую магілу яны і могуць прыбраць кветкамі.

Сэм-сан сціскае мае рукі. Ён не гаворыць ні слова. Я ведала, што ён і не зможа нічога сказаць. Цяпер ён разумее, чаму ў першы вечар, калі ён з'явіўся ў нас у доме, Ахацу груба вырвала ў яго з рук кветку, якую ён узяў з яе букета.

— Сэм-сан, я хачу вам раскажваць пра апошнія хвіліны жыцця маёй маці. Я хачу раскажваць пра гэта таму, што іменна та-

кі лёс прыгатаваны многім з нас, а магчыма, нават усяму чалавецтву.

Я прабую апісаць яму відовішча, якое і зараз яшчэ стаіць перад маімі вачыма. Хірасіма ў агні. Я раскажваю, як у той дзень мы, ашалелыя, беглі па вуліцах горада з цёцяй Мацуі і мамай, за спіной у якой была трохгадовая малая Ахацу. Мы былі амаль голыя: паветраны вихор, які ўзнік пры выбуху, садраў з нас адзенне. У паветры насіліся вогненныя шары, што выкідалі доўгія языкі полымя, ад якіх загаралася ўсё, да чаго яны дакраналіся: дрэвы, дамы і людзі, што разбягаліся ва ўсе бакі. Тратуары нагрэліся так, што асфальт кіпеў, і мноства няшчасных сабак, угразнуўшы ў ім лапамі, смажыліся жывымі. Я памятаю, як жудасна вылі гэтыя бедныя жывёліны, і мама, напэўна, таксама крычала перад тым, як скочыць у раку.

— Замаўчыце, Юка. Гэта вышэй за вашыя сілы.

У мяне павінна хапіць сіл раскажваць. Ён мусіць усё ведаць, паколькі ён тут зараз з тымі, хто выжыў... На мяне тады ўпала галіна дрэва, і я страціла прытомнасць, магчыма, гэта і выратавала мяне ад смерці. Таму я ведаю падрабязнасці гібелі мамы толькі па расказу цёткі Мацуі. І гэты расказ я паўтараю Сэм-сану.

— Цётка Мацуі кажа, што ніколі не здолее забыць распачныя крыкі людзей і нясцерпны пах гарэлага мяса. Гэта яна падбрала тады на беразе Ахацу, якую мама кінула там, перш чым скочыць у ваду. І сярод натоўпу ахопленых распаччу людзей мама ў апошні раз павярнула свой цудоўны твар да маленькай дачушкі. У апошні раз гукнула яна імя Ахацу і з немым крыкам пайшла на дно. Гэта было якраз там, дзе вы бачыце зараз гэтыя кветкі, кветкі Ахацу.

Я не магу працягваць. Не магу. О, мама, твой пачарнелы

20 ГОД НЯСТОМНАЙ БАРАЦЬБЫ

Смерць, слёзы, страшэнныя пакуты мільёнаў людзей засталіся ззаду. Вызваленыя ад фашысцкай чумы народы святкавалі перамогу. Многае перажыўшы за час вайны, людзі адчулі і зразумелі, што такое больш не павінна паўтарыцца. Новых войнаў не павінна быць. Іх нельга дапусціць. Трэба змагацца.

У канцы лістапада 1945 года ў Парыжы сабраліся прадстаўніцы Францыі, Вялікабрытаніі, СССР (савецкую дэлегацыю ўзначальвала вядомая грамадская дзяўчка Ніна Папова), Аўстраліі, Румыніі, Італіі, ЗША. Сярод удзельніц устаноўчага кангрэсу была і Даларэс Ібаруры. Яна прадстаўляла шматпакутную Іспанію, якая так і не змагла скінуць фашызм. Была на гэтым кангрэсе прадстаўніца гераічнага беларускага народа народная артыстка СССР Ларыса Пампееўна Александроўская.

Першага снежня 1945 года ўстаноўчы кангрэс закончыў сваю работу. У час яго работы і нарадзілася Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын. Жаночыя арганізацыі 40 краін сталі яе членамі. Ад імя 81 мільёна жанчын дэлегаткі пакляліся садзейнічаць развіццю гэтай міжнароднай жаночай арганізацыі. Яны пакляліся абараняць эканамічныя, палітычныя, юрыдычныя і сацыяльныя правы жанчын. Змагацца за стварэнне ўмоў, неабходных для шчаслівага і гарманічнага развіцця дзяцей і будучых пакаленняў. Нястомна змагацца за тое, каб назаўсёды быў знішчаны фашызм і ва ўсім свеце ўстанавілася сапраўдная дэмакратыя. Пакляліся нястомна змагацца за забеспячэнне трывалага міру на зямлі, як адзінай гарантыі шчасця сваіх сем'яў і сваіх дзяцей.

Старшынёй МДФЖ кангрэс выбраў вядомую вучоную Эжэні Катон, якая і да гэтага часу застаецца нязменным кіраўніком федэрацыі. З велізарнай упартасцю і мужнасцю Эжэні Катон вядзе сваю работу, нягледзячы на ​​немалады ўжо ўзрост. У лістападзе ёй спаўняецца 84 гады. Пажадаем жа гэтай жанчыне—нястомнаму барацьбіту доўгіх гадоў жыцця і плённай працы па ўмацаванню МДФЖ.

Маргарэт Мартэй (Гана) у прэзідыуме Сусветнага кангрэсу ў Маскве (справа). Злева—Таміна Аділь (Ірак).

Сёння федэрацыя аб'ядноўвае звыш 200 мільёнаў жанчын больш чым васьмідзесяці краін свету. Ёю здзейснена шмат слаўных спраў. Успамінаецца май 1951 года. Вайна ў Карэі. Па ініцыятыве федэрацыі міжнародная жаночая камісія накіроўваецца ў Карэю. Вярнуўшыся адтуль, члены камісіі на ўвесь свет выкрылі зверствы амерыканцаў, ахвярамі якіх сталі жанчыны і дзеці. Справаздача гэтай камісіі была паслана ў ААН і надрукавана на 24 мовах.

1953 год. Сусветны кангрэс жанчын у Капенгагене. Там была прынята Дэкларацыя правоў жанчын, якая памагла мільёнам жанчын усвядоміць свае правы і лягла ў аснову стварэння многіх нацыянальных хартый аб правах жанчын, прынятых у розных краінах.

твар усё глядзіць на мяне праз свінцовую ваду! А вакол тваёй галавы—арэол ад палаючых валасоў. Я клянуся табе, мама, клянуся тваім абпаленым тварам і палаючымі валасамі, клянуся прысвяціць усё маё жыццё табе, каб падобны кашмар ніколі не паўтарыўся. О, мама, ты ўсміхаешся мне? Ты гэтага і чакала ад сваёй дачкі—абяцання прысвяціць усё сваё жыццё гэтай справе? Што ж, так і будзе. Я абяцаю табе гэта. І вось ужо твой змучаны твар знікае сярод вадзяных струменяў, там не застаецца нічога, апрача букета Ахацу, кветак Хірасімы. Ці спачываеш ты мірна, дарагая мая мама? Ці можа гэта быць, што ты спачываеш мірна?

Я рассоўваю сёдзі і спяшаюся ўвайсці ў дом. У руцэ ў мяне сумка для правізіі, я прынесла свайму снегіру першыя ў гэтым сезоне суніцы. Якая цудоўная гэта прывычка—спяшыць, заўсёды лепш прымусяць бегчы ногі, чым думкі. Але як, чорт пабяры, прымусяць ногі бегач па такім маленькім доміку? Я кладу сумку і прыслухоўваюся ў дарэмнай надзеі пачуць родныя галасы. Усяго чатыры дні назад мой дамок напаяў радасныя галасы. Але з таго часу, як Міціко і Тадэо паехалі да цёткі Мацуі, дом падобны на магілу.

Цераз пруты клеткі я працягваю снегіру суніцы. Але ясна, што і яму не лепей, чым мне. Скурчыўшыся, як бабуля, ён забіўся ў самую глыбіню клеткі; скурціўшыся ў камячок пад сваім пуховым апярэннем, звесіўшы галоўку, ён разяўляе дзюбку, але вочы яго паўзаплюшчаны.

—Які сорам, так спаць перад самай вячэрай, брыдка падушка!

Але я не магу больш працягваць гэтую гульню. Апусціўшыся на калені перад клеткай, з цяжкасцю выпрастваюся. Я так стамілася, што не маю сілы нават прыгатаваць сабе кубак чаю. Але я ўсё-такі адшукваю вачыма свой мілы чайнік са старога кітайскага фарфору, які стаіць на сваім звычайным

месцы ў кухні. Гэта свяшчэнная гадзіна, калі я выпіваю свой кубак гарачага чаю. Таму, добра ведаючы мяне, Ахацу ўдзень, калі яна ад'язджала, паклала пад мой вялікі пузаты чайнік гэту маленькую запіску: «Я паехала ў Токіо. Не спрабуй адшукаць мяне, дарагая старэйшая сястра. Хіроо хацеў ажаніцца са мной супраць волі бацькоў, і мне трэба было паехаць адсюль. Я не маю права выходзіць замуж. Кожны чалавек мае права мець толькі здаровых дзяцей. Мае ж дзеці могуць нарадзіцца падобнымі на тую рыбу. Мне трэба паехаць, дарагая старэйшая сястра, хоць я вельмі цябе люблю. Даруй мне, калі ласка. Я люблю цябе і паважаю».

Мілая Ахацу. Яна напісала слова замуж праз два «м»: яна ніколі не навучыцца пісаць гэтакія слова. І гэта яе памылка ў арфаграфіі мацней за ўсё кранула мяне, выклікала на вачах слёзы.

Аднак мне прыйшла ў галаву і іншая думка: гэта няскладная запіска Ахацу выказала пагрозу, якая павінна была б устрывожыць увесь свет. Адна Ахацу—гэта ўсяго толькі бедная маленькая дзяўчына, але мільёны і мільёны Ахацу маглі б змяніць аблічча свету. Калі ўсе маладыя дзяўчаты адмовяцца нараджаць дзяцей, яны будуць мацней, чым лётчыкі з іх бомбамі. Таму што гэтыя лётчыкі служаць толькі смерці, а маленькія Ахацу нясуць у сабе зарны жыцця.

—Юка! Што здарылася? Юка!

Я ўздрыгваю. Напэўна, я прастаяла так на каленях некалькі гадзін. У пакоі ўжо зусім цёмна, і я рада гэтаму, таму што Сэм-сан не зможа бачыць майго твару. Але я адчуваю, як яго рукі злёгка дакранаюцца да маіх раскудлачаных валасоў і маіх шчок, мокрых ад слёз.

—Вы плакалі?

Я адмоўна ківаю галавой, але Сэм-сан ужо даволі добра ведае мяне. Я нічога не магу ад яго ўтаіць.

—Ад Ахацу ніякіх вестак? Ці ж не праўда?

Жанчын не могуць не хваляваць рост ваенных баз і ўтварэнне ваенных блокаў. Глыбокая трывога, якая ахапіла маці, прывяла іх на Сусветны кангрэс у абарону дзяцей у Лазану (1955 год). Гэты кангрэс ператварыўся ў масавае выступленне маці супраць вайны і галечы.

У Маніфесте, які быў прыняты на гэтым кангрэсе, запісана: «...Звернемся да ўсіх жанчын, да ўсіх маці і ўцягнем іх у барацьбу за мір. Звернемся да сэрца і розуму тых, хто яшчэ не з намі. Скажам тым з іх, хто яшчэ не ўсвядоміў небяспекі, што недастаткова толькі любіць дзяцей, а трэба абараняць іх ад вайны».

З часу нараджэння МДФЖ на карце свету адбыліся вялікія перамены. Многія краіны Азіі і Афрыкі заваявалі незалежнасць. Іншыя сталі на шлях барацьбы за сваё вызваленне. Мяняецца і роля жанчыны ў грамадстве ў гэтых краінах. Федэрацыя садзейнічае фарміраванню свядомасці жанчын, вучыць іх прызычайвацца да тых вялікіх змен, якія адбываюцца ў свеце. Федэрацыя імкнецца быць вартай таго давер'я, што ўсклалі на яе жанчыны ўсіх кантынентаў. Яна імкнецца да таго, каб паказаць сілу, закладзеную ў супрацоўніцтве.

У 1959 годзе Савецкі Саюз унёс рад канкрэтных прапановаў аб усеагульным і кантралюемым раззбраенні. Народы ахапіла надзея. Фармулёўка «Раззбраенне — мара сёння, рэчаіснасць заўтра» становіцца лозунгам. Федэрацыя арганізуе рад міжнародных сустрэч, прысвечаных гэтаму пытанню.

Красавік 1960 года азнаменаваўся Міжнароднай сустрэчай дэлегатак 74 краін з прычыны 50-годдзя Міжнароднага жаночага дня ў Капенгагене. Адзначыўшы мужных пачынальніц жаночага руху, удзельніцы сустрэчы заявілі, што яны поўныя рашучасці дабіцца вызвалення свету ад войнаў, ад голаду і невуцтва, дамагчыся роўнага з мужчынамі ўдзелу жанчын у эканамічным і грамадскім жыцці.

З усёй паўнотой міжнародны характар федэрацыі праявіўся на Сусветным кангрэсе жанчын, які быў праведзены па ініцыятыве федэрацыі ў 1963 годзе ў Маскве. На ім прысутнічала каля дзвюх тысяч жанчын з 113 краін свету. Такого вялікага ўдзелу прадстаўніц афрыканскага кантынента не ведала яшчэ ні адна жаночая міжнародная сустрэча. Гэта было сведчаннем краху каланіяльнай сістэмы. Салідарнасць федэрацыі з народамі, што змагаюцца за сваю незалежнасць, з'яўляецца для іх вялікай падтрымкай, і таму жанчыны, дабіўшыся свабоды, далучаюцца да федэрацыі.

Ён нічога не гаворыць, але я адгадаю думкі Сэм-сана. Для яго ўжо няма сумненняў. Ахацу сказала жыццё апошняе «даруй». Мая юная сястра гэтулькі наслухалася пра ўсіх, хто выжыў у Хірасіме і затым пакончыў з сабою, што і яна таксама адважылася на гэты ўчынак. І хіба не каханне штурхнула некалі легендарную Ахацу на самагубства? Але наперакор усяму я адмаўляюся паверыць, што Сэм-сан мае рацыю. І калі часам перад маімі вачыма ў думках паўстае злавесная скала Асіма, я стараюся глядзець на яе без страху. Я чапляюся за надзею ў адзін цудоўны дзень зноў знайсці сваю маленькую сястрычку, і я не маю сілы адмовіцца ад гэтай надзеі.

Раптам у парыве гневу Сэм-сан стукае кулаком па далоні.
— Божа мой! — крычыць ён. — Падумаць толькі, якія страшэнныя спусташэнні зрабіла гэтая бомба! Мінула пятнаццаць гадоў з таго часу, як яна ўзарвалася, а яна ўсё яшчэ працягвае знаходзіць ахвяры. А мы ў гэты час спакойна чакаем, пакуль наступная бомба ўпадзе нам на галаву. Але што б там ні было: асабіста я не жадаю сядзець, склаўшы рукі.

Сэм-сан у лютасці раскудлачыў валасы, і яны сталі дыбам.

— Так, я хачу жыць, я малады і не дазволю нейкаму генералу, які націскае на кнопкі, абкрасці сябе. Мой бацька заўсёды змагаўся за тое, каб выратаваць чалавечае жыццё. Чаму ж мне не зрабіць так, як ён?

Ледзь ён змоўк, як я пачула, што хтосьці кліча мяне з саду. Такі сіплы, слабы голас, што я зараз жа пазнала яго — гэта быў голас Маэда-сан. Што прывяло яго сюды ў гэтую гадзіну?

Я пакідаю Сэм-сана і мчуся ў цемру ночы. Для бамбукавых дзвярэй стаіць мой стары сябар, у цьмяным святле ліхтара твар яго здаецца больш бледным, чым звычайна.

— Што-небудзь здарылася, Маэда-сан?

— Юка, вы павінны быць моцнай! Мне толькі што званілі з бальніцы. Фуміа... Фуміа кліча вас, — гаворыць Маэда-сан такім пагаслым голасам, што я ледзь чую яго.

Ёсць на свеце яшчэ шмат жанчын, якія пакутуюць ад голаду, невуцтва, галечы. Яны чакаюць ад федэрацыі канкрэтных дзеянняў у абарону сваіх законных правоў. Ім яшчэ і сёння незнаёма радасць, якую прыносіць адукацыя і творчая работа.

Нідзе няма такіх вялікіх магчымасцей для атрымання інфармацыі і правядзення дыскусій, як на шырокіх міжнародных сустрэчах жанчын. Нішто не можа замяніць жывыя кантакты. Слухаючы глыбока хваляючыя выступленні дэлегатак Ірака, Паўднёвага В'етнама, Паўднёвай Афрыкі, дэлегаткі пазнавалі жыццё лепш і глыбей, чым карыстаючыся шматлікімі друкаванымі крыніцамі. Кожная ўдзельніца вялікага кангрэсу ўзбагачалася жывым і непаўторным вопытам жанчын іншых краін.

Грандыёзны Сусветны кангрэс жанчын у Маскве апраўдаў надзеі і клопаты федэрацыі. Ён аб'яднаў жанчын свету незалежна ад расы, краіны, сацыяльных умоў, перакананняў і веравызнання для сумеснай барацьбы ў імя дасягнення агульных мэт: шчасця дзяцей, паліпшэння становішча жанчын, захавання міру на зямлі.

Адзначаючы дваццацігоддзе МДФЖ, хочацца сказаць, што гэтая міжнародная жаночая арганізацыя была перш за ўсё створана для таго, каб выступаць усюды ў абарону міру, супраць насілля.

На працягу дваццаці гадоў МДФЖ вядзе нястомную і паслядоўную барацьбу за ажыццяўленне сваіх мэт, застаючыся вернай абвешчаным ёю прынцыпам.

Камітэт савецкіх жанчын уваходзіць у МДФЖ як нацыянальная арганізацыя.

Савецкія жанчыны ўхваляюць дзейнасць МДФЖ, падтрымліваюць яе прынцыпы і мэты, будуць і надалей актыўна ўдзельнічаць у яе рабоце.

Жанчыны нашай краіны горача падтрымліваюць свой урад, які з'яўляецца прыхільнікам міру на зямлі, выступае за мірнае суіснаванне краін з рознымі сацыяльнымі сістэмамі, за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне і ліквідацыю каланіялізму, змагаецца супраць агрэсіі амерыканскага імперыялізму ў розных краінах. Савецкія жанчыны з гонарам выконваюць свой інтэрнацыянальны абавязак перад жанчынамі ўсіх краін свету, умацоўваючы нястомнай працай магутнасць першай краіны сацыялізма.

У дні слаўнага юбілею жанчыны нашай рэспублікі, як і ўсяго Савецкага Саюза, віншуюць сваіх сябровак па духу і барацьбе з гэтай знамянальнай падзеяй і жадаюць поспехаў у іх вялікай рознабаковай дзейнасці.

Я чапляюся за яго рукаў, я хачу ведаць, што адбылося. Але я разумею, гэта бескарысна. Калі мяне паклікалі вось так, сярод ночы...

Не трацячы ні хвіліны, мы спяшаемся ў бальніцу. Я не іду, а бягу, і бедны стары выбіваецца з апошніх сіл, каб паспець за мной... Ён згубіў сандалію, спыніўся, каб падабраць яе.

— Я пабягу наперад, Маэда-сан! — крычу я яму.

— Добра. Я знайду вас у бальніцы, Юка-сан. Спяшайцеся.

О! Даўно ўжо не бегала я так. Я літаральна лячу па нашай неасветленай вуліцы, прабягаю пустэчы, дзе звычайна кожную раніцу сустракаю сваіх старых сяброў — Накака-сан і Тамура-сан. Вечер растрапаў мае валасы, яны падаюць мне на твар, асляпляючы мяне. Я працягваю бегчы, задыхаючыся, спатыкаючыся на кожным кроку, але ўсё-такі бягу.

І раптам мне пачынае здавацца, што я не адна, што ўсюды вакол мяне людзі, і яны бягуць, бягуць... Так, гэта здані. Пятнаццаць гадоў назад я зусім гэтаксама бегла па вуліцах сярод ашалелага натоўпу людзей, і ўсе гэтыя пятнаццаць гадоў яны бягуць у маім уяўленні. У гэтую ноч яны праследуюць мяне са сваімі абвугленымі тварамі, з лахманамі скуры, што павіслі на спіне. Я пазнаю іх. Я бачу іх у сваім кашмары. Дзяўчынку з тварам, з'едзеным полымем, мужчыну, які нясе на спіне мёртвую жонку, — у той дзень усе яны беглі разам са мной. Вось тут — школьнікі, іх целы награвашчаюцца адно на адно, усе яны мёртвыя. Там — сабака, у якога лапы ўгразлі ў расплаўленым асфальце. Вось што чакае ўсіх нас, калі мы не будзем бегчы як мага хутчэй. Хутчэй, хутчэй, а то нас засмажаць жывымі. Трэба яшчэ знайсці сярод іх маму. Далёка наперадзе я бачу чорную стужку ракі і цені, якія спускаюцца ў яе цёмныя воды. Нібы жывыя факелы, з валасамі, ахопленымі полымем, жанчыны шчытнымі гронкамі кідаюцца з берагу ўніз. Дзе ж мама, дзе яна?

— Гэй, што гэта з вамі?

ЗА МІР І ДРУЖБУ

Прыналежнасць да Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі адкрыла перад савецкімі жанчынамі новыя магчымасці для развіцця дружбы з жанчынамі многіх краін свету. Нашы жанчыны прымалі ўдзел ва ўсіх кангрэсах і ва ўсіх сустрэчах, якія склікаліся федэрацыяй, ва ўсіх кампаніях, што праводзіліся ёю. Некалькі разоў федэрацыя выбірала Маскву месцам склікання сваіх форумаў. Ніткі дружбы, якія звязваюць наш Камітэт савецкіх жанчын з замежнымі жанчынамі арганізацыямі, ідуць больш чым у сто краін свету.

Штодня камітэт атрымлівае вялікі мяшок пошты: пісьмы, паштоўкі, часопісы, брашуры. Яны раскажваюць пра жыццё і барацьбу жанчын, пра іх трывогі і радасці. Ад розных жаночых арганізацый прыходзяць пісьмы, у якіх паведамляецца аб іх дзейнасці, абмяркоўваюцца пытанні міжнароднага жаночага руху і супрацоўніцтва. Тэмы, якія закранаюцца ў пісьмах асобных жанчын, самыя розныя. Яны датычаць міжнародных падзей, становаў жанчын, іх удзелу ў палітычным і грамадскім жыцці, адносін у сям'і, выхавання дзяцей і нават кулінарных рэцэптаў. Але якія ні разнастайныя гэтыя пісьмы, галоўная рыса, агульная для ўсіх, гэта — імкненне лепш пазнаць і зразумець адзін аднаго, стаць сапраўднымі сябрамі.

Гэты здымак зроблен у час Сусветнага кангрэсу жанчын у Маскве. Прэзідыум кангрэсу.

У камітэце часта адбываюцца хваляючыя сустрэчы з жанчынамі іншых краін, якія прыязджаюць у Савецкі Саюз, каб на свае вочы ўбачыць, як жывуць савецкія жанчыны. На многіх мовах у нашай зале гучала прымаўка: «Лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць».

Верачы, што асабістыя кантакты і ўзаемныя наведванні садзейнічаюць палепшэнню міжнароднага ўзаемаразумення, Камітэт савецкіх жанчын праводзіць шырокі абмен дэлегацыямі і турысцкімі групамі з замежнымі жаночымі арганізацыямі. За дваццаць гадоў, якія прайшлі пасля заканчэння вайны, па запрашэнню Камітэта савецкіх жанчын Савецкі Саюз наведвалі 535 дэлегацый.

Моцная дружба звязвае савецкіх жанчын з жанчынамі сацыялістычных краін.

Сёлета напярэдадні Міжнароднага жаночага дня 8 сакавіка камітэт накіраваў за рубаж самую вялікую ў сваёй гісторыі дэлегацыю — 200 жанчын з Масквы, Ленінграда, Латвіі, Літвы, Украіны і Беларусі адправіліся ў Будапешт спецыяльным поездам дружбы. Яны правялі ў гасцях у венгерскіх сяброў два тыдні, знаёміліся з краінай, наведвалі прамысловыя прадпрыемствы і сельскія раёны, сустракаліся з калегамі па прафесіях.

У адказ на гэтую паездку савецкія жанчыны прынялі ў красавіку ў сябе ў краіне тры самалёты венгерскіх

Я на поўным хаду налятаю на паліцэйскага, і ўдар варочае мяне да рэчаіснасці. Я кланяюся, мармычу: «Прабачце, прабачце, калі ласка...» І зноў бягу, пакуль перада мной не вырастае ўнушальны гмах бальнічнага будынка.

Увайшоўшы ў хол, я бачу ў люстэрку свой твар з раскудлачанымі валасамі і блукаючым позіркам. Інстынктыўна я папраўляю на сабе кімано, прыгладжваю валасы. Праходжу паўз начнога вартаўніка, на хаду вітаюся з ім. Бягу па лесвіцы на дыбачках, каб нікога не трывожыць. Па пляцоўцы праходзіць начная сястра, яна нясе паднос з папярковымі сподачкамі. На кожным сподачку ляжыць чырвоная таблетка, напэўна, снатворнае. Я спяшаюся ў палату Фуміа і ціхенька адчыняю дзверы.

Шырма. У шэсць гадзін, калі я адыходзіла ад мужа, ля яго ложка не было шырмы, і я адразу разумею, што гэта азначае. Я бясшумна падыходжу і чую, як Фуміа размаўляе за шырмай. Магчыма, у яго нехта ёсць.

— Фуміа!

У яго няма сіл варухнуць галавой, але ён паварочвае да мяне свой позірк, і нашы вочы сустракаюцца.

— Гэта я з табой размаўляю, Юка, — шэпча ён.

Я апускаюся на калені перад яго ложкам, бяру яго знявечаную руку ў сваю і падношу да вуснаў. Ён накіроўвае свой позірк на мой твар, і ў вачах яго ззяненне, у гэтых ласкавых вільготных вачах, якія ніколі не выказвалі горычы.

— Так, гэта я з табой размаўляю, Юка. Я гаварыў табе ўсё тое, што ніколі раней не асмельваўся сказаць. Я быў занадта нясмелы. Я не адважваўся.

Ён змаўкае, але я ведаю, ён сказаў яшчэ не ўсё, і чакаю, што ён будзе працягваць.

— Ты была для мяне ў жыцці ўсім, — слабым голасам зноў гаворыць ён. — Ты гэта ведаеш, Юка. Я таксама ведаю, што і я значыў для цябе шмат, і мяне мучае думка, што вось цяпер я пакідаю цябе, цябе і тваю нерастрэчаную любоў.

Я ківаю адмоўна галавой, але ён упарта працягвае:

— Так-так, гэта так, я забраў усю тваю любоў, а мяне больш не будзе... Вось што я хацеў табе сказаць... Ты патрэбна іншым людзям, ты і твая любоў, як ты была патрэбна мне.

Ён спрабуе ўсміхнуцца, але новы прыступ болю раптам скажае яго твар. Усё яго цела сціскаецца. Ён змагаецца з болям, нібы змагаецца з ільвом. Але калі я падыходжу, каб пайсці па сястру, слабым жэстам рукі Фуміа ўтрымлівае мяне каля сябе. Ён кусае распухлыя губы, каб не закрычаць і не патрывожыць суседзяў па палаце. Фуміа і леў працягваюць барацьбу, я чую іх цяжкае дыханне ў гэтай страшэннай стыцы.

І Фуміа бярэ верх! Я здагадваюся пра гэта па яго ўсмішцы і міжволі схіляю галаву перад пераможцам і перад ахвярай, перад пакутуючым чалавекам, перад гэтым вялікім чалавекам — маім мужам.

І гэтая даніна павагі, адданая яго пакутам і яго перамозе, выклікае ў яго на вачах слёзы. Адно імгненне яны ззяюць на яго доўгіх вейках, потым, нібы маленькія рачулки, пачынаюць пракладаць рэчышча праз гэты страшны ландшафт — твар паміраючага чалавека. Яны бягуць па краях падсохлых язваў, працякаюць па ўпадзінах кроваточных ран і, нарэшце, губляюцца ў паўадкрытым роце.

— Фуміа! — нібы ўздых вырываецца ў мяне.

Я хацела б сказаць яму так многа, а магу толькі паўтараць: «Фуміа! Фуміа!». Я магу толькі апусціцца перад ім на калені, бо ведаю ўжо, што ён мяне больш не чую.

Ён паварочвае галаву на падушцы, заплушчвае вочы. Вось ён ляжыць перада мной, нерухомы, такі белы і такі кволы. Ад яго і праўда нічога ўжо не засталася. На каго ж падобны ён у гэтую ноч, мой Фуміа? Ах, такі! На маю ляльку з ануч. Мілая мая лялька, мой мілы маленькі дружок.

Як я любіла яго!

З часопіса «Женщины мира».

жанчын. Гэты абмен турысцкімі жаночымі групамі быў прысвечаны 20-годдзю перамогі над фашызмам.

Такія паездкі, якія і не назавеш проста турысцкімі, паколькі яны выходзяць за рамкі гэтага вызначэння, становяцца добрай традыцыяй у адносінах паміж сацыялістычнымі краінамі. Летась Камітэт савецкіх жанчын прымаў жанчын-перадавікоў з Венгрыі, Балгарыі, Кубы, накіраваных у СССР па турысцкіх пуцёўках за поспехі ў працы.

Жанчыны сацыялістычных краін умеюць дзяліць і радасць і гора адна адной. Камітэт савецкіх жанчын праяўляў салідарнасць з сёстрамі з краін сацыялізма ва ўсіх выпадках, калі толькі ўзнікала неабходнасць: было гэта стыхійнае бедства або правакацыі імперыялістаў. Сёння гэта салідарнасць асабліва праяўляецца ў адносінах да жанчын і народа брацкай краіны — Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам. Нядаўна ў нас у гасцях пачувала дэлегацыя Саюза жанчын В'етнама. Кожная сустрэча з савецкімі жанчынамі была дэманстрацыяй дружбы і падтрымкі гераічнай барацьбы в'етнамскага народа савецкімі людзьмі. З выключнай цеплынёй членаў дэлегацыі прынялі жанчыны Тулы, якія сабралі для аказання дапамогі В'етнаму шмат сродкаў.

У Камітэце савецкіх жанчын стала традыцыяй адзначаць нацыянальныя святы сацыялістычных краін. Прытанні, якімі мы абменьваемся ў гэтыя дні, гавораць аб імкненні жанчын унесці свой уклад у згуртаванне сацыялістычнага лагера, у развіццё дружбы і супрацоўніцтва паміж народамі краін сацыялізма.

Камітэт савецкіх жанчын удзяляе вялікую ўвагу ўмацаванню дружбы з жанчынамі Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Савецкія жанчыны імкнуцца ўстанавіць сяброўскія сувязі не толькі з арганізацыямі, якія ўваходзяць у МДФЖ, але і з тымі, якія не з'яўляюцца членамі федэрацыі.

Амаль штогод савецкія жанчыны наведваюць Інданезію па запрашэнню Хурустыаці Субандрыю, прэзідэнта Кангрэсу Інданезійскіх жанчын — федэрацыі 35 самых буйных жаночых

Прэзідэнт Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі Антанін Новатны ў час наведвання Беларусі перадаў мінскім камвольшчыкам памяtnыя падарункі — альбомы, наборы пласцінак чэхаславацкай музыкі, вазы. Прадзільшчыцы камбіната Валянціна Шаршнёва і Зінаіда Бычкоўская разглядаюць адзін з падарункаў.

Фота П. Наватарова.

Сяргей ГРАХОЎСКІ

Першае імя

Славівачамі звязаны рукі.
Скуголіш і галосіш нема ты,
Спрабуеш непакорлівыя гукі,
Бясцільны ад уласнай нематы.

Пачатак слова тут жа захлынецца
І знікне, быццам зайчык на сцяне,
А маці зразумее, усміхнецца
І кофтакку адразу расплікне.

Ад шчасця жмурышся.

У цмокванні і гаме
Прыслухваешся к добрым галасам
І мокрымі губамі «ма-ма, мама»
Упершыню сказаць спрабуеш сам.

У гэтым слове, першым і адзіным,—
Твае жаданні, радасці і боль.
Яго ты шэпчаеш цэлыя гадзіны
І ўсё глядзіш на беленую столь.

А вырасцеш — блакітны і зялёны
Перад табой развінецца свет,
Запомняцца інакшымі імёны
І незнаёмы і знаёмы след.

Праляжа сто дарог праз лес і поле.
Між імі ёсць адзіная, — твая.
Ідзі па ёй і не забудзь ніколі
І слова першае і матчына імя.

арганізацыі краіны. Частыя сустрэчы паміж японскімі і савецкімі жанчынамі, якія адбываюцца то ў Японіі, то ў нас у краіне.

За апошнія гады нашу краіну наведвалі дэлегацыі жанчын Цэйлона, Афганістана, Непала, Манголіі, Турцыі, Кіпра, Індыі, Інданезіі, Японіі, Лівана. Савецкія жанчыны выязджалі ў Манголію, Інданезію, на Цэйлон, у Іран, у Японію, на Кіпр, у Ліван.

Сувязі з жанчынамі Афрыкі прыкметна актывізаваліся пасля Сусветнага кангрэсу жанчын, у якім удзельнічалі прадстаўніцы 34 афрыканскіх краін. У цяперашні час Камітэт савецкіх жанчын падтрымлівае перапіску з жаночымі арганізацыямі амаль усіх краін афрыканскага кантынента. Камітэт аддае шмат сіл аказанню маральнай і матэрыяльнай дапамогі жанчынам і дзецям краін Афрыкі і, у першую чаргу, тым, хто змагаецца за свабоду са зброяй у руках: жанчынам Анголы, «партугальскай» Гвінеі, Мазамбіка. Камітэт імкнецца аказаць дапамогу жанчынам Афрыкі ў падрыхтоўцы кадраў, даючы ім штогод 15 стыпендыяў для вучобы ў СССР і ўдзельнічаючы ў арганізацыі семінараў для жанчын Афрыкі па розных пытаннях.

За апошні час пашырыўся абмен жаночымі дэлегацыямі з краінамі Афрыкі. У 1964-65 гадах камітэт прыняў у СССР дэлегацыі Ганы, Анголы, Кеніі, Дагамеі, Паўднёвай Афрыкі, Танзаніі, Туніса, Алжыра, Конга (Бразавіль). Савецкія жанчыны выязджалі за гэты час у Ліберыю, Гвінею, Танзанію, Уганду, Гану, Конга (Бразавіль), Малі, Аб'яднаную Арабскую рэспубліку.

Растуць сувязі з жанчынамі Лацінскай Амерыкі, нягледзячы на цяжкія ўмовы, у якіх працуюць жаночыя арганізацыі многіх краін гэтага кантынента. Гэтай вясной упершыню за шмат гадоў дэлегацыя савецкіх жанчын наведвала Уругвай і Чылі. Апрача дэлегацыі Кубы, у 1964-65 гадах па запрашэнню Камітэта савецкіх жанчын нашу краіну наведвалі прадстаўніцы Мексікі, Аргенціны, Уругвая, Коста-Рыкі, Пуэрта-Рыкі, Калумбіі, Венесуэлы.

Савецкія жанчыны заўсёды выказваюць салідарнасць з барацьбой жанчын Лацінскай Амерыкі супраць дыктатарскіх рэжымаў, за вызваленне палітычных зняволеных.

Камітэт падтрымлівае актыўнае супрацоўніцтва са шматлікімі жаночымі арганізацыямі розных напрамкаў у краінах Еўропы, у ЗША, у Канадзе, Аўстраліі і Новай Зеландыі. Тут таксама бывалі дэлегацыі савецкіх жанчын. Яны прыязджалі для ўдзелу ў міжнародных сустрэчах, для двухбаковых перагавораў, з сяброўскімі візітамі, жылі, як блізкія людзі, у сям'ях. Савецкія жанчыны, у сваю чаргу, з сардэчнай цеплынёй адчыняюць перад замежнымі сяброўкамі дзверы сваіх дамоў.

Разнастайныя формы сувязей Камітэта савецкіх жанчын з жаночымі арганізацыямі іншых краін, але мэта ў іх адна — умацоўваць адзінства жанчын у барацьбе за раўнапраўе, за шчасце дзяцей, за мір, нацыянальную незалежнасць і сацыяльны прагрэс.

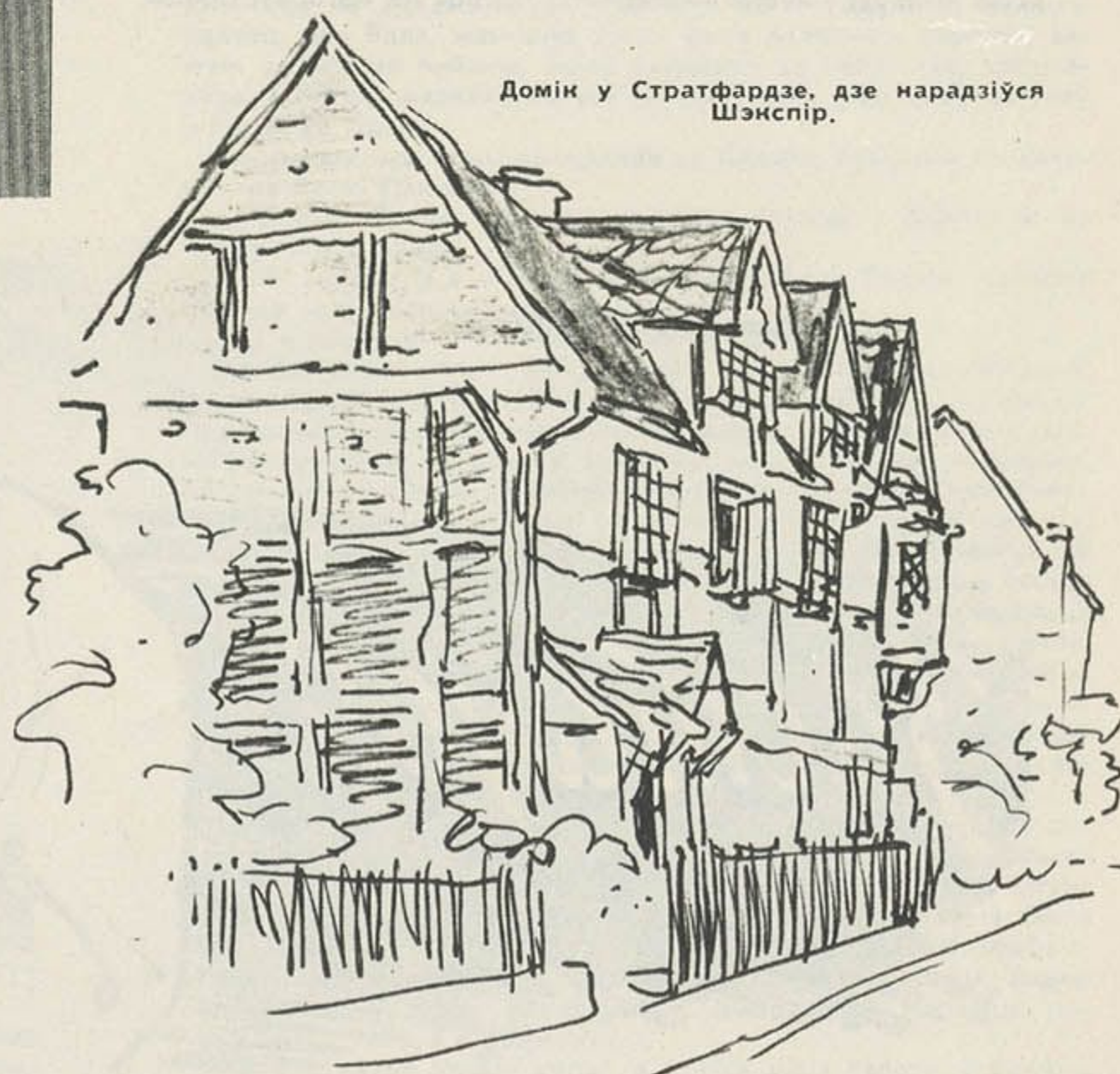
Людміла БАЛАХОЎСКАЯ,
член Камітэта савецкіх жанчын.

Лондан. Гайд-парк.

У вераскі разам з групай мастакоў і журналістаў мне давялося пабываць у Англіі. У Лондане і Эдынбургу, у Стратфардзе і Оксфардзе мы аднадушна адзначылі выключную працавітасць простых англічан, іх імкненне да міру, іх павагу да помнікаў мастацтва і літаратуры. Разам з тым кідаліся ў вочы недарэчныя фігуры мясцовых пераймальнікаў „бітлсаў“, неахайных хлопцаў з дзявочымі прычоскамі, кампаніі падвыпіўшых юнакоў, сумныя сілуэты адзіночых старых на ўзбочных аляях Гайд-парку...

Ю. ПУЧЫНСКІ

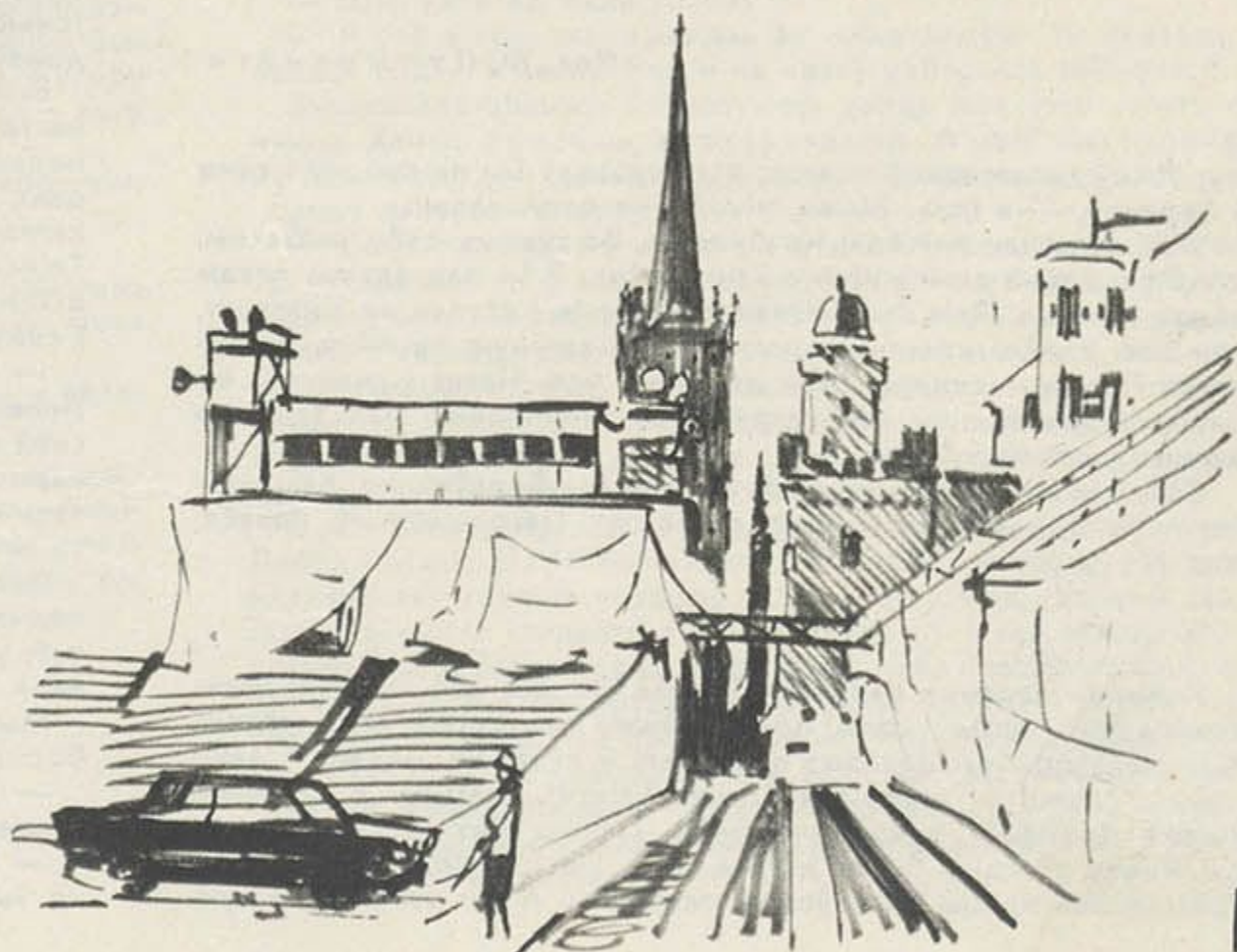

Домік у Стратфардзе, дзе нарадзіўся Шэкспір.

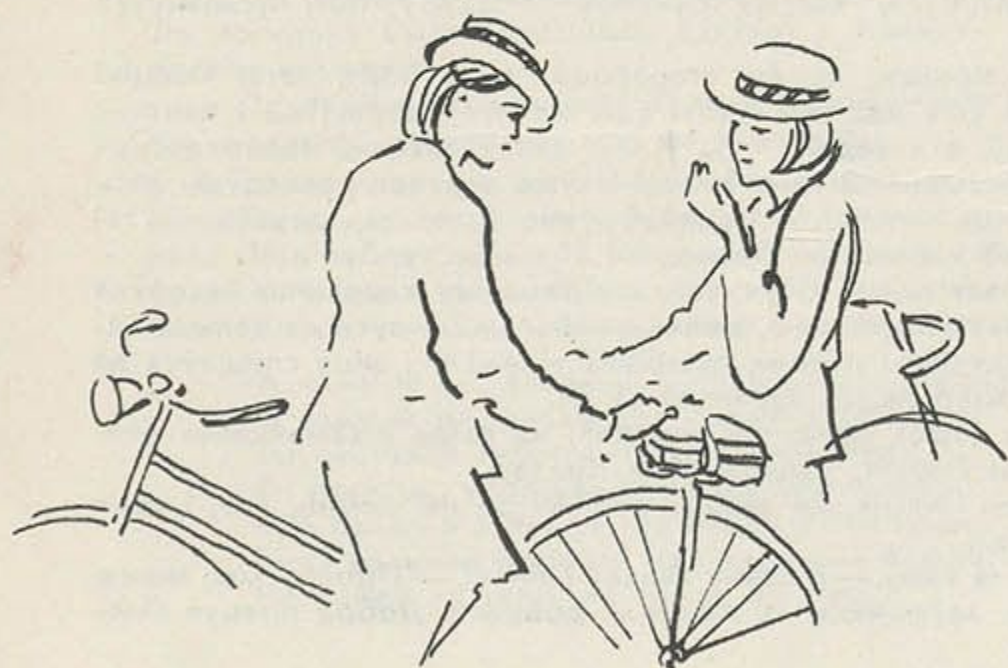

Глазга. У краіне, якая ганарыцца сваёй дабрачыннасцю, часам можна убачыць і такое...

Эдынбург. Тут адбываюцца штогод музычныя фестывалі.

Оксфард. Школьніцы:

Э

Н каранасты, шырокі ў плячах. Твар — удумлівага пакутніка. Бровы чорныя, густыя, вочы карычневыя, з іскрынкай. Заўсёды старанна паголены. Інтэлігенцкія звычкі. Можна падумаць, што гэта настаўнік або нават дырэктар школы (у адстаўцы). Ён мае свой двор, соткі, карову. У калгасе не працуе. Жыве тым, што пляце з лазы пад гародніну кошыкі і здае іх раённай прамарцелі. Мае, апрача ўсяго, маторку, на якой ездзіць па Дняпры і сячэ лазу. На маторцы абследае ўсе прырэчныя ланькі пасля касавіцы. Выкошвае траву, якую пакінулі ў кустах калгаснікі, і грузіць на маторку. Працы,

рыбалку, прыстроіўся з граблямі і віламі да нас. Вядома, у такі гарачы час рабочых рук не хапае і нас сустрэлі з радасцю. Запыталіся, ці захапілі мы з сабою міскі ды лыжкі (калгас да касьбы забіў двух вепрукоў і наладзіў грамадскае харчаванне), паказалі нам месца ў будане, дзе мы будзем спаць і адпачываць, і — адразу накіравалі на валы зграбаць сена ды складаць у копы.

Песцік, да майго здзіўлення, ішоў на працу спяшаючыся, наперадзе ўсіх. Ён быў апрануты ў белы палатняны касцюм, на галаве — саламяны капялюш, на нагах — новыя туфлі. Каб не граблі і вілы, што цяжэлі ў яго на плячах, можна было падумаць: чалавек сабраўся ў госці або на пагулянку.

Мікола ЛУПСЯКОЎ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

турботаў хапае, але ў калгас, дзе атрымаў бы на карову і сена і буракоў, — не ідзе. Жыве, нікому не падначалены.

У вольны час заўсёды на Дняпры, бо лічыць сябе рыбаком, хоць звычайна амаль нічога і не ловіць. З ім пад адным дахам жыве сваячка. Дык ён абавязкова забярэ і схавает яе зарплату, так што дзеўка кленчыць пасля ў яго кожную капейку, як чужую. Песцік — скнара. Гэта ведаюць усе. Нават у чайной ён умудраецца выпіць, не затраціўшы ні капейкі. Падсядзе да кампаніі і пачастуецца.

Спрабавалі ўключыць яго ў жыллёва-будаўнічую брыгаду, сарамацілі, выклікалі нават у сельсавет. Песцік абяцаў, каяўся, але ўсё дарэмна...

У канцы чэрвеня пачалася касьба. За два дні выраслі валы сухога сена, потым копы, потым пачалі расці стагі. Мы, адпускнікі, некаторы час таксама працавалі ў лузе. Мы — гэта я, звычайны служачы, настаўнік Цімох Глінскі, шахцёр з Данбаса Антон Дубровін, студэнт, малады хлопец Паўлік Спірыдонаў і... Лявон Песцік. Было дзіўна, што Песцік прыйшоў, бо да грамадскай працы ён заўсёды неахвочы. А тут сам, як на тую

...Нам паказалі, дзе зграбаць і складаць копы — ад лазовых кустоў у нізіне і ледзь не да самога стану. Спачатку мы толькі зграбалі, а як дайшлі ледзь не да сярэдзіны дзялянкі, шахцёр Дубровін і Песцік пачалі складаць копы, а зграбаць застаўся толькі мы ўтрох — настаўнік Глінскі, студэнт Паўлік Спірыдонаў і я.

Было гарача, душна, з непрывычкі ўсё мігцела ўваччу, мы часта прыкладаліся да біклагі з вадой, якая заўсёды стаяла недалёка ад нас дзе-небудзь у цяньку. Занятая рупліваю працаю, бо мы яшчэ загадзя дамовіліся на справе даказаць калгаснікам чаго мы вартыя, мы амаль не размаўлялі. Але вось Глінскі, зірнуўшы ў той бок, дзе складалі копы шахцёр з Песцікам, спыніўся, выцер рукавом з твару пот, усміхнуўся і сказаў:

— Вы зірніце, як ён стараецца, гэты чорт, гэты Песцік! Лепей за ўсіх нас працуе! І сам на луг напасіўся і занятак свой кінуў, а я ведаю, што ў яго цэлая паветка нарыхтаванай лазы пад кошыкі. З чаго б гэта? Няўжо чалавек і сапраўды вось такі як ёсць — наш! А бадай бы яно было так заўсёды — гэта ж ён аб калгасным больш, як аб сваім турбеецце!

Песцік завіхаўся. Ссунуўшы на патыліцу капялюш, ён лоўка падчэпліваў віламі сена, амаль падбегам імчаўся да капы, скідваў, узмахнуўшы рукамі, прыбіваў віламі — і зноў спяшаўся да вала. Шахцёр ледзь паспяваў за ім.

Мы ўсе ўтрох нейкі час пазіралі на гэтае ліхаманкавае спаборніцтва; Паўлік, уздыгнуўшы, сказаў:

— Хітры Песцік. Ён ведае, што Антон не любіць яго, і таму стараецца...

— Не, не таму, — рашуча сказаў Глінскі. — Проста мы, можа, не ўмеем заўважаць за людзьмі добрага. Добра працуе Пес-

цік. Зноў жа: узяць хоць бы яго адзенне. Здаўна, спакон веку, праца ў лузе — гэта як бы свята, хоць яна і цяжкая. Песцік пэўна добра адчувае гэта, калі так прыбраўся!

Паўлік пырснуў нечакана смехам.

— Адчу-увае! — працягнуў ён. — Як жа, чакайце! Каб ён адчуваў, дык не цягнула б яго на лягчэйшае!

— Ну, гэта ты залішне, Паўлік, — лагодна сказаў Глінскі, у якога, відаць, пачалі мяняцца адносіны да Песціка.

Але Паўлік не суняўся:

— Дзе лягчэйшае — там і Песцік. І працаваць ён не любіць! Ён любіць працаваць там, дзе выгадна. І я не веру, каб гэты ваш Песцік стараўся так з добра. Ён нешта задумаў — гэты гі-

Буду разам з імі векі векаваці.
Вох!..»

Гэта заспявала маладая, зграбная жанчына Валя Панізавіч. Яна сядзела пры вогнішчы наперадзе ўсіх, залацістыя водбліскі гулялі па яе і без таго ружовых шчоках, па кучаравых валасах, узбліскавалі ў вялікіх вачах. Валя Панізавіч карыстаецца павай, яе шануюць у калгасе. Тры гады назад здарылася няшчасце — у Валі памёр муж, пакінуўшы ёй двое дзяцей. Жанчына з дня ў дзень пачала працаваць у калгасе; паводзіць сябе сціпла, на пагулянках трымаецца гурту — баіцца, каб не сказалі пасля чаго лішняга. Многія хлопцы заглядваюцца на Валю, але эжаныцца не адважваюцца. Сватаўся да яе аднойчы пажылы ўдавец, але Валя, жанчына зусім яшчэ дзявочага ўзросту, замуж за яго не пайшла. Была пацішэла на нейкі час, засумавала, а потым махнула на ўсё рукой, і вось ужо зноў загучаў у гурце яе голас.

Змораныя, мы стаім непадалёк ад будана, пазіраем на дзяўчат, на Валю Панізавіч.

— Спаць! Трэба ісці спаць, — кажа Глінскі. — Заўтра ж на працу ледзь зорак!

— Як хочаце, а я — туды! — заяўляе раптам Песцік і шпарка ідзе да таго вогнішча, дзе дзяўчаты.

— І я таксама! — пазяхаючы, кажа Паўлік.

Мы застаемся ўтрох. Забіраемся ў будан, кладземся на сена, накрываемся хто чым. Шум, гоман ля вогнішча не сціхаюць. Перагукваюцца дзеркачы, конікі спяваюць свае бясконцыя песні. Ноч душная, гарачая; я, змораны, на здзіўленне самому сабе, не магу заснуць. Думкі не даюць спакою. Успамінаю ўвесь сённяшні дзень, мільганне прэстых хусцінак перад вачыма, потым Валю Панізавіч ля вогнішча. Міжволі жаласліваецца да яе закрадаецца ў маю душу. Чым больш я думаю, тым больш мне робіцца шкада яе. Усё ж незаздросны лёс — застацца ў такіх гадах без мужа! Але ж... не век жа ёй жыць адной. Трапіцца добры чалавек, пакахаюць адзін аднаго, згуляюць яшчэ вяселле. Можна нават і хлопец знойдзецца — аднагодак. Хіба ж мала бывае такога? Хіба ж гэта рэдкасць, калі малады хлопец жэніцца з жанчынай, у якой ёсць дзеці? А Валя — чалавек строга, сур'ёзны...

Я ўзяў пінжак, выбраўся з будана і пайшоў з пінжаком у рукаў у луг. Ля вогнішча яшчэ сядзела моладзь, там яшчэ плыла гаворка. Блізка за буданамі хадзілі стрыножаныя коні, хрумталі траву. Буйная раса сыпалася мне на ногі. Блізка была толькі адна капа. Я сеў пад яе з ценявога боку — каб водбліскі вогнішча не падалі на мяне — і накрывся пінжаком. Вецер асвятляў мяне. Думкі паспакайнелі. Зморанасць, нарэшце, пачала браць сваё, і я задрамаў.

Мяне абудзілі нечыя крокі, а потым ціхія галасы ў цемры. Нейкія людзі падыходзілі да капы.

Я амаль бессвядома сцішыўся, прытуліўшыся да сена.

— Ну і што ж ты такое вельмі важнае хочаш мне сказаць? — раптам пачуў я з другога боку капы жаночы голас. — І чаму абавязкова адзін на адзін?

— Каб не бачылі, — адказаў мужчына. — Палохацца табе няма чаго — я чалавек спакойны. А тым часам, як убачаць, што я з табою гаварыў, — пачнуць усякае плявузгаць. Табе ж лепей. Я пра цябе турбуюся.

— Што табе ад мяне трэба?

— Я ўсё з тым жа: выходзь за мяне замуж. Ты сказала пакажы год — я чакаў. Каб я не кахаў цябе, дык забыўся б. Ну?

Запанавала цішыня. Я зразумеў: цяпер мне ўжо нельга падняцца. Хочаш не хочаш, а трэба сядзець. А калі яны прайдуць на гэты бок, дык давядзецца яшчэ і прытварыцца, што сплю.

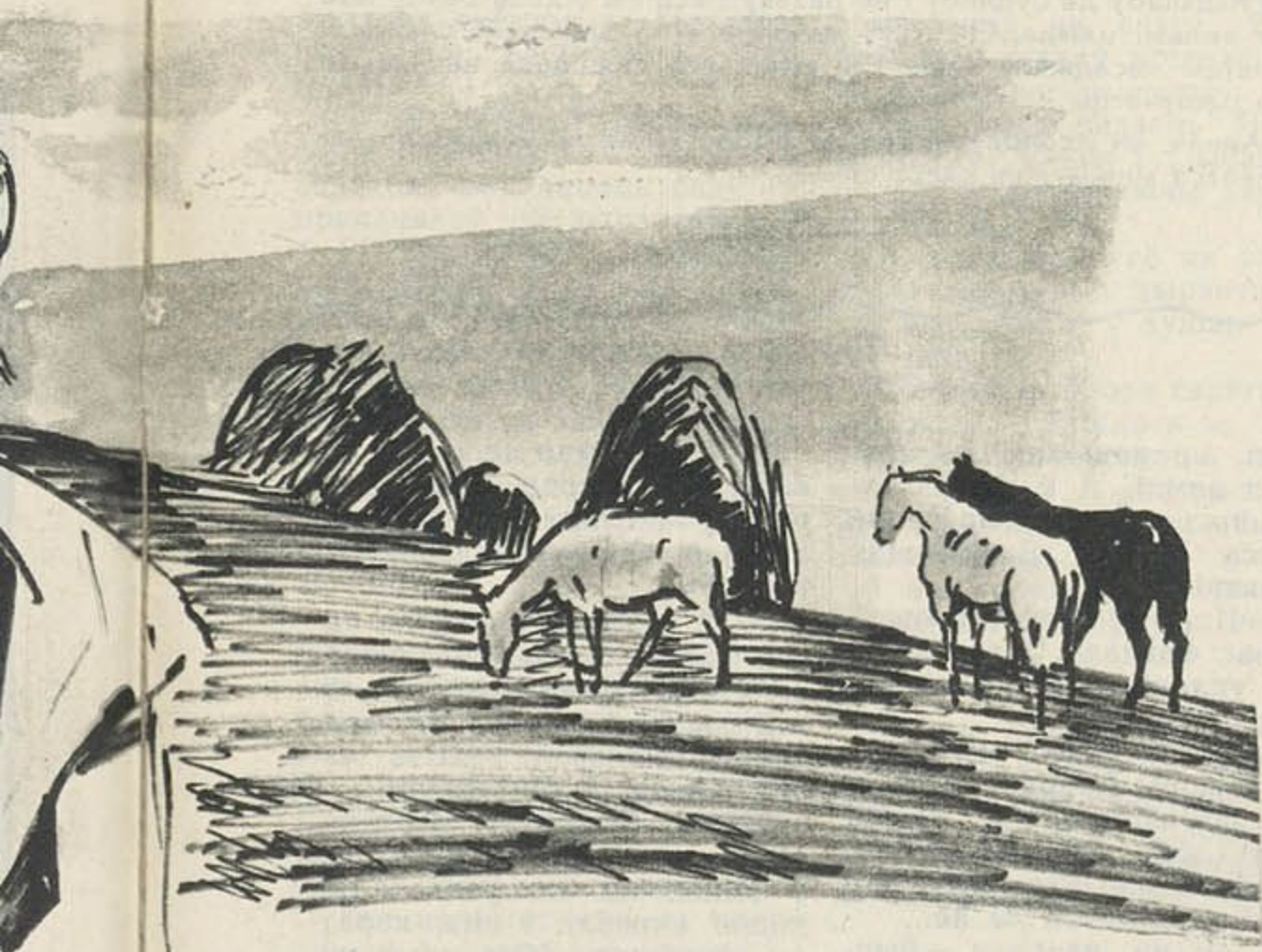
Зноў пачуўся голас:

— Сама падумай: у мяне дом, двор, гаспадарка. Усё ёсць. Ты прыйдзеш не ў пустыя сцены. І вопратка будзе, і абутак — валёнкі, боты, чаравікі — усё, што табе захацацца. Карова ёсць, а сена я заўсёды дастану. Ты будзеш гаспадыняй. Я табе аддам усё — грошы, ключы, буду хадзіць перад табою на пятках — чуеш? Ну, працы па гаспадарцы дзе яе няма, сама разумееш... Хіба ж я вінаваты, што жонка скруцілася і пайшла да другога? Сярод жанчын таксама ўсякія бываюць.

Я рот разавіў ад здзіўлення. Я пазнаў абодвух. Гэта гаварыў Лявон Песцік, а з ім была Валя Панізавіч, тая самая Валя, якая нядаўна так хораша спявала ля вогнішча. Мне міжволі ўспомнілася спрэчка студэнта з настаўнікам, і ў маёй галаве адразу ўспыхнула здагадка: дык вось чаму гэты Песцік прыстроіўся да нас з віламі і граблямі, вось чаму, прыгожа апрануты, ён так завіхаўся сёння на працы. Аднак — правільна сказаў Паўлік Спірыдонаў. І тут уласны разлік узяў над чалавекам верх.

— Ну, дык згаджайся! Кажы — чаго ты?

— Не, — раптам сказала Валя. Памаўчала і дадала: — Не! Не пайду за цябе замуж!

цаль. І касцюм нездарма апрануў. Я ўпэўнены ў гэтым! Чакайце — я вам дакажу яшчэ!

Мы зноў пачалі зграбаць сена.

Надыходзіў вечар, апускалася сонца, наплываў змрок, заціхала праца ў лузе. Затрэнькалі дзеркачы, быццам заскардзіліся, што вось ужо няма высокай травы, у якой так зручна было хавацца, ярчэй успыхнула вогнішча на стане, і паплыў угору чорны дым. Агонь асвятляў людзей, што ўжо вярнуліся з лугу да стану.

Мы ішлі гуртам, цяжка ступаючы. Песцік, ідучы апошнім, сказаў:

— Вось гэта папрацавалі! Вось гэта папацелі!

Перад станам ён раптам вырваўся наперад, пайшоў першым. Ля вогнішча было найбольш дзяўчат і жанчын. Песцік яшчэ здалёк крыкнуў:

— Прымайце папаўненне! Вяду брыгаду, — і, зняўшы з галавы капялюш, ветліва памахаў ім у паветры.

Ля стану было два вогнішчы. Пасля вячэры ля таго, што расклалі на шырокім узгорку, сабраліся хлопцы і дзяўчаты. Заціхала гамонка ля буданоў і ў буданах, пажылыя, сямейныя людзі клаліся спаць, а ля вогнішча ўсё яшчэ чутны был галасы ды смех. Потым ласкавы жаночы голас зацягнуў песню:

А чаму ж ты, дзеванька, глядзіш так нявесела?

А чаму ж ты, дзеванька, галоўку павесіла?

Ты паслухай люблага, ты паслухай Янку,

Ён просіць, упрошвае ісці на пагулянку.

«Не пайду я з Янкам, не пайду з Рыгорам,

Буду вольнай птушкай над зялёным борам!

Не пайду ад таткі, не пайду ад маці

— Чаму? — запытаўся Песцік.

— Таму, што ты не хочаш адмовіцца ад сваіх звычак. А я хачу працаваць з мужам разам. І ў полі, і на ферме, і на лузе. Плячо ў плячо. Ён зарабіў і я зарабіла. А ты жывеш іначай. Сваячку трымаеш? Яна працуе на цагельным заводзе, і ты забіраеш у яе зарплату. Абіраеш сірату.

— Дык жа яна жыве на ўсім гатовым. Я яе змалку на свеце трымаю. Дый, як ёй замуж, — хіба ж я ёй не дам? Сваё яна ў мяне возьме.

— Не, не згодная.

Зноў усталевалася даўкая цішыня. Мне здавалася, што вось зараз Лявон Песцік пачне раскайвацца. Ён добрасумленна прызнаецца, што жыве не так, як трэба, што жыць так нельга, што ён цяпер пачне будаваць інакшае, новае жыццё — жыццё, якога варта каханая ім жанчына. А прыгожая, з задумлівымі вялікімі вачыма Валя хоча толькі такога жыцця! — яна чакае такіх слоў.

Але... Песцік маўчаў. Зашамацела сена — гэта ён, відаць, дакрануў да капы. Потым пачуўся яго голас:

— Дык гэта ты назаўсёды?

Голас здаўся мне жаласным, як бы надтрэснутым.

Валя нічога не адказала.

— Назаўсёды? — зноў запытаўся ён з нейкай надзеяй.

— Назаўсёды, — раптам цвёрда адказала яна. — Каб гэта ты пачаў жыць іначай — я яшчэ падумала б. А чаго ж! Чалавек ты

нядрэнны. І па гадах — самая мне пара. А так — жыцця не будзе. Вось апошняе маё слова.

— А калі я зажыву іначай? — запытаўся Песцік.

— Тады інакшая будзе і размова. Ну, бывай! Вунь ужо на золак бярэцца!

— Бывай, — сказаў ён, і яны пайшлі — Валя да буданоў налева, а Песцік — правей.

...Прачнуўся я ад штуршкоў — нехта з сілаю цягаў мяне за ногі. Я вылез з-пад капы. Было ўжо светла, усход палымнеў, вось-вось павінна было ўзыходзіць сонца. Ля капы на каленях стаяў Паўлік Спірыдонаў.

— Ну ж і забраўся! — сказаў ён. — Я цябе ледзь знайшоў. Хадзем хутчэй косы насаджваць. Пакуль раса — па нізінах касіць будзем.

— А дзе Песцік?

— Там, ля буданоў.

— А я думаў, што ён ужо ўцёк.

— Не. Касу сабе выбірае.

Я падышоў да буданоў і не пазнаў Песціка. Відаць было, што яму вельмі цяжка. Ён стаяў пачарнелы, з запалымі шчокамі, молатам насаджваў касу, і ў вачах яго святлілася незнаёмая мне рашучасць.

«Аднак, ён і сапраўды вельмі моцна кахае яе, — міжволі падумалася мне, — калі застаўся».

Залатая мяцеліца

Лукомль. Вёска з гэтай пазычнай назвай, дзе на кожным кроку пачуеш легенду, некай нечакана выскоквае з-за ўзгорка і цягнецца потым далёка-далёка па лагчыне, а там ізноў чапляецца за кожны пагорак. Вёска разгарадзіла сябе невялікай рачулкай на дзве часткі і толькі там, на ўскраіне, быццам усталала на дыбачкі, каб паглядзець у спакойную сіню азёрнай вады.

Сюды, у гэтую вёску, і трымаў кірунак наш аўтобус. Мы ехалі да пасечніка-пчаляра. Не, не да таго старога, барадатага, якім заўсёды маюць пасечніка і якія на самай справе толькі і займаюцца гэтай рамантычнай работай. Не, не да таго. Хоць да гэтага і барадатыя прыязджаюць, каб павучыцца, як весці пчаліную гаспадарку, каб пераняць штосьці новае, цікавае.

Пасечніку крыху больш за дваццаць. І завуць яго — Ніна Ляшкewіч.

Так, гэта пра яе ў раёне гавораць, што пасеку зрабіла ўзорнай, дабілася таго, што пчолы далі саўгасу вялікі прыбытак... Адным словам, аўтобус трымаў кірунак да

чалавека, якога добра ведалі ў раёне.

— Шукайце толькі на пасецы! Дома вы яе ніколі не застанеце! Суткамі там прападае, — так і казалі ў райкоме камсамолу.

І вось пасека. Чатыры доўгія рады домікаў цягнуцца ўздоўж барвова-зялёнай сцяны зарасніку. Крыху далей сад прыветна ківае галінамі. І вакол, быццам мяцеліца, кружацца руплівыя пчолы.

Сярод гэтай пчалінай мяцеліцы ходзіць яна. Невысокага росту, з падвязанымі хусцінкай валасамі, яна мернымі крокамі ходзіць ад аднаго вулля да другога, чуйна прыслухоўваецца да кожнага шуму ў пчалінай сям'і, ставіць падкормку, і зноў... да другога пчалінага рою. Сем'яў жа шмат, больш пяці-дзесяці. За дзень патрэбна абысці іх не адзін раз. Спакойная, хоць і клапатлівая работа... Але так здаецца толькі на першы погляд. Здаецца, і тут бываюць патрэбны моцныя нервы. І вытрымка.

...Ніна са злосцю гримнула дзвярыма саўгаснай канторы. Ішла, не разбіраючы

дарогі, не падумаючы галавы ад зямлі. А ў вушах гучалі яшчэ словы дырэктара саўгаса Івана Васільевіча Панчанкі.

— Няма ў мяне грошай на твае фантазіі. І так колькі іх уклалі на тваю пасеку, а карысці...

Дырэктар быў, напэўна, не ў гуморы і адразу ж, калі Ніна загаварыла пра новыя сродкі, якія, на яе погляд, патрэбны для адпусціць для пасекі, накінуўся на яе...

«І як не разумее, — быццам працягваючы спрэчку з дырэктарам, думала Ніна. — Не дагледзім пчол, які з іх можа быць прыбытак. І хваробы розныя пойдуць, і мёду збіром — кот наплакаў...»

Гэта яна і гаварыла дырэктару. Даказвала, што пры добрым доглядзе ад кожнай пчалінай сям'і можна ў першы ж год 30 кілаграмаў мёду атрымаць, што траты, якія былі адпушчаны на пасеку, адразу ж акупяцца.

Але дырэктар не хацеў даваць новых сродкаў. І Ніна, расчараваная ад спрэчкі, злосная, бразнула дзвярыма канторы.

— І ў каго толькі ты такая ўдалася, — лагодна ўшчувала Ніну дома маці. — З гэтай пасекай колькі білася, каб арганізавалі... Што табе — больш за ўсё трэба?..

Яшчэ б доўга, напэўна, гаварыла маці, але на сэрцы ў Ніны, як кажуць, і так кошкі скрэблі, і яна, коратка кінуўшы: — Мне часу няма! На пасеку трэба ісці! — хуценька выбегла з хаты.

Да пасекі ад дому некалькі кіламетраў. Пакуль пройдзеш гэтыя кіламетры, чаго толькі не перадумаеш.

Паваяваць за пчол, за пасеку давялося шмат. І на розных сходах, нарадах выступала:

— Хіба наш саўгас такі бедны, што мы не можам пчол набыць?

Але Іван Васільевіч ці адмоўчаўся, ці гаварыў:

Атара саўгаса «Авангард» Бялыніцкага раёна. Сёлета саўгас атрымае ад авечкагадоўлі вялікі прыбытак.

Фота Н. Жалудовіча.

— Яшчэ той час не надышоў.

Другі б на месцы Ніны даўно здаўся. Перайшоў на іншую работу ці пераехаў у іншы саўгас ці калгас.

Праўда, і ў яе была такая думка: кінуць усё і паехаць. Адразу ж, як прыехала сюды, у саўгас. Як і казалі маці, пра набыццё пчол тут і не думалі, саду таксама было ўсяго гектараў дзесяць. І тады з'явілася ў Ніны здрадливая думка: «Няўжо прыйдзеца ехаць адсюль?» Але, як надакучлівага сляпня, адгнала яе.

І яна прыйшла тады ў кантору саўгаса да дырэктара Івана Васільевіча Панчанкі.

— У вёску Рудніцу пойдзеш саадавадам? Там ёсць гектараў пятнаццаць саду, — прапанаваў ёй дырэктар.

І Ляшкевіч згадзілася, хоць ведала тую вёску Рудніцу і той сад, пра які гаварыў Іван Васільевіч. Сад, што быў больш падобны на мала дагледжаны лес. Ды яно і вядома, усяму догляд патрэбен: тады будзе і добры сад, яблыні і грушы пладавітыя будуць. Было б толькі жаданне...

А такое жаданне ў Ніны Ляшкевіч было. І не толькі яно, а прага да работы, нястрымнае жаданне ўквеціць родную зямлю новымі садамі. Знайшліся і памочнікі. Разам з моладдзю саўгаса разбілі новыя гектары пад сад, саджалі саджанцы.

Так непрыкметна за клопатамі і турботамі праходзіла першая восень яе жыцця ў саўгасе «Дукомльскі».

І калі зіма накінула на

зямлю белы абрус, сад было не пазнаць. Роўнымі радамі стаялі маладыя дрэўцы; падрэзаныя, падчышчаныя, самавіта выглядалі старыя яблыні і грушы.

Надышла бурная, сонечная вясна. У белую кіпень апраўнаўся малады сад. І цяпер у ім Ніна хадзіла не адна. Чалавек восем юнакоў і дзяўчат згадзіліся вучыцца ў Ніны садоўніцтву. Гэта былі выпускнікі мясцовай школы.

Вось і перадавала ім Ніна свае веды. Хадзіла па садзе, не-не, ды і думала: «Эх, каб яшчэ і пчолак сюды. І прыгожа было б і выгада...» І настаяла на сваім. Каля паўсотні вулляў прымасцілася неўзабаве ля садоў.

Гэта была радасць Ніны, яе ўцеха. Сюды і шыбавала цяпер, не разбіраючы дарогі, дзяўчына.

А з галавы ўсё не выходзіла спрэчка з дырэктарам саўгаса, гучалі ў вушах словы маці.

«Нічога, даб'юся свайго, — падумала. — Дабілася ж, што і грэчку тут пасеялі, і домік на паседы пабудавалі... Даб'юся, што і прыбытак пчолы дадуць...»

І як думала Ніна, дабілася-такі свайго. Праўда, не адразу...

...Наш аўтобус браў кірунак назад у раён, у Чашнікі. Мы ехалі пад уражаннем сустрэчы з гэтай шэравокай дзяўчынай, пад уражаннем яе ўлюбёнасці ў сваю справу.

А. АСТРЭЙКА,
Я. КАПУСЦІН.

Віцебская вобласць.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

3 новай кнігі вершаў „Лірыка“

Ёсць розныя словы...

Ёсць розныя словы
У запасе людскім:
Адно, як набат,
Заклікае да бою,
Маланкай ліловай
Абпаліць другое
І след пакідае
У сэрцы тваім.
Ёсць ціхае слова,
Як шлох травы,
І слова — змагар —
Ненавісник старога.
А ёсць раўнадушнае
Слова «нічога» —
Хоць тлее, а мае
Чамусьці правы!
Ты ходзіш шчаслівы
Па Мінску сваім —
Па ім зажурывае
На далніх дарогах.
А хтось пазяхае:

— Ваш горад! Нічога... —
Пенснэ працірае
Павольна пры тым.
... Жыве па суседству
Са мною
мастак —
Шукальнік, рамантык,
Ён вечна ў трывогах.
Зірне мешчанін:
«А карцінкі

м... нічога...»

І пойдзе, як важны,
Надзьмута гусак.
«Нічога, нічога...»
О, як не цярплю
Вачэй раўнадушных
І сэрцаў халодных!
Бо свет разнастайны,
Прывабны і родны,
Нібыта ў маленстве
Я прагна люблю!

Нявеста

Над гарачай хусцінкай
чырвонай
Пурпуровы ўзвіваецца сцяг.
Кранаўшыца з высокага трона
Аглядае свой шчодры пасаг.

З вышыні апускаюцца блокі
На зямлю, у празрысты туман.
Закранае рукою аблогі
Паслухмяны
прыручаны кран.

Там дзяўчыне нялёгка бывае
Між калючых дажджоў і
вятроў
Скарчанелыя рукі хавае,
Як сыходзіць з гары
да сяброў.

Але цёплыя вочы ўвабралі
Усю, з адценнямі рознымі,
сінь —
Там і неба,
і вецер,
і хвалі —
Беларусі ўсёй далячынь.

Нават дзёрзкія зухі — і тыя
У гэты сіні трапляюць палон.
Кожным ранкам лісты заказныя
Ёй прыносяць юнак-паштальён.

Ды нявесце чамусь сумнавата,
Мабыць, іншыя вабяць агні:
Выглядае, відаць, касманаўта
З рамантычнай сваёй вышыні.

НОВЫЯ КНІГІ

ЯНКА БРЫЛЬ. ЖМЕНЯ СОНЕЧНЫХ ПРОМНЯУ. У кожнага пісьменніка, апрача кніг, якія вядомы чытачу, ёсць яшчэ нявыкарыстаныя запасы назіранняў і думак, накідаў у бланках і запісных кніжках. Гэта — як кладоўна, у якой ён час ад часу наводзіць рэвізію: што дадае, а што забірае, каб уключыць у новы твор. Кладоўна гэта папаўняецца бесперастанку.

Як кажа сам аўтар у прадмове да кнігі, з гэтых лістоў ён прапанаваў увазе чытачоў сваё захапленне прыродай, жыццём, Чалавекам, сваю любоў, нянавісць і смутак, усмешкі і роздум.

Кніга разбіта на пяць раздзелаў: Прырода, Людзі, Служэнне, Усмешкі, Дзеці. Агульнае, што стасуецца да ўсіх раздзелаў, — гэта лірызм і паэзія.

ЭДЗІ АГНЯЦВЕТ. ЛІРЫКА. У новую кнігу Э. Агняцвёт увайшлі вершы, напісаныя за апошнія чатыры гады. Пра нашых сучаснікаў, пра людзей, якія змагаюцца супраць абывацкі, эгаізму і мяшчанства, пра прыгажосць беларускай прыроды, пра каханне — піша паэтэса.

Пасля паездкі ва Узбекістан з'явіўся

цыкл вершаў «Узбекскія матывы». Вялікі цыкл «Там, дзе горы Балканы», навіяны падарожжам у Балгарыю, раскрывае тэму дружбы паміж народамі.

ЛЕАНІД ГАУРЫЛКІН. ПРАШУ ЗВОЛЬНІЦЬ МЯНЕ. Кніга складаецца з дзвюх апавесцей: «Прашу звольніць мяне» і «Каця». Героі першай апавесці — маладыя людзі. Пра тое, як яны ўступаюць у жыццё, ствараюць сям'ю, расказвае аўтар. У цэнтры апавесці — супрацоўнік адной з абласных тэлестанцый Мікола Бароніч. Яго не задавальняе работа на студыі, ён пераконваецца, што яго прызначэнне не тут. Адбываецца канфлікт з жонкай. З цягам часу Мікола зразумеў, хто яго сапраўдны сябра, а хто не...

Выкрыццё сентанцаў, барацьба з рэлігійнымі забабонамі за выратаванне маладой жанчыны, чалавека нялёгкага лёсу — тэма апавесці «Каця». Кацю хочаць зацягнуць у сваю секту баптысты, але сапраўдныя савецкія людзі памагаюць маладой жанчыне парваць з баптыстамі і пайсці па правільнай дарозе.

ВАСІЛЬ БЫКАУ. АДНА НОЧ. У гэту невялікую кніжку ўваходзяць тры апавяданні («Адна ноч», «Чацвёртая няўдача», «Хлебны акраец») і малельная апавесць «Пастна».

Гэта не прыгожае апісанне незвычайных падзеяў бяспрадных асі-

наў, гэта — некалькі будняў вайны, малельных кропель вайны ў неабсяжным моры барацьбы, якое да краёў было поўна тады і людской крыві і людскіх слёз. І калі гэтая спроба аўтара адгукнецца ў чытачу хвілінаю шчырага хвалявання, дык мэта выдання кніжкі можна лічыць дасягнутай, — так сам аўтар вызначае мэта выдання сваёй новай кніжкі.

А. КУЛІШ

АДНАКЛАСНІЦА

Нядаўна я наведаў родныя мясціны. Ужо адвечоркам наважыў завітаць у суседнюю вёску Матырана. Там — цэнтр саўгаса, там — бібліятэка, дзе працуе мая колішняя аднакласніца Таіса Грынь.

Я не мог паехаць, не зайшоўшы ў бібліятэку. «А чаму не мог? — пытаўся я ў сябе цяпер, ідучы травяністай палявой сцяжынкой. — Чаму? У чым тут справа? Што вядзе цябе ў Матырана? Пачуццё нейкага абавязку? Візіт ветлівасці? Ці нешта іншае? Так, нешта іншае. Хутэй за ўсё — пачуццё ўдзячнасці і паварі. І твой візіт — візіт удзячнасці і сяброўскай паварі...»

Па гэтай вольнай дарозе, — думаў я, аглядаючы засмуганае асценнім адвечоркам наваколле, — мы хадзілі разам у школу. Колькі нас тады было, аднакласнікаў? Прынамсі, яшчэ некалькі чалавек, апроч мяне і Таісы. Усе мы, пасля школы, разышліся, раз'ехаліся — хто куды. Як бы там ні было, а мы пакінулі родныя мясціны, родную вёску. І мы цяпер завітваем сюды толькі ўжо рады ў гады — як госці. А Таіса — не. Вось не паехала адсюль — і ўсё. Магла паехаць — і не паехала. Засталася вернай гэтай вольнай дарозе, па якой хадзілі ў школу, роднай вёсцы, тым людзям, якіх ведала з дзяцінства. Яна стала бібліятэкарам і працуе непасрэдна для іх, сваіх аднавяскоўцаў, сваіх землякоў, для іх і сярод іх. Ім яна гаво-

рыць з дня ў дзень: «Вазьміце вольную кнігу. Раю ўзяць, вельмі цікавая». Іх яна запрашае: «Прывезла новыя кнігі, прыходзьце». Іх яна, калі трэба, дакарае: «Як жа гэта вы жыць можаце, калі не бераце кнігі ў рукі». Іх яна заклікае: «Чытайце!» Яна — гаворыць, яна — запрашае, прапануе, пераконвае, агітуе. Яна сее на роднай глебе «разумнае, добрае, вечнае...»

Я думаў па дарозе пра сваю былую аднакласніцу і адчуваў, як у душы варушыцца добрая зайдзрасць да яе, да той справы, якую яна робіць. І ў гэты момант я ясна зразумеў, чаму і сёння, як заўсёды, я не мог не зайсці ў бібліятэку. Я павінен быў — калі не ў словах, дык у думках — сказаць ёй дзякуй. Сказаць і ад свайго імя і ад імя ўсіх колішніх аднакласнікаў, якія развіталіся некалі з роднымі мясцінамі і прыязджаюць сюды толькі як госці...

Ад маёй вёсчкі да Матырана якой-небудзь паўгадзіны хадзіць. Я і не заўважыў, як прыйшоў. Дарога прывяла проста да бібліятэкі. Пакой, на дзвярах якога вісела акуратна зробленая шыльдачка з раскладам работы бібліятэкі, быў замкнуты. У другім, больш прасторным пакоі, які, як я здагадаўся, служыў і ў якасці глядзельнай залы і ў якасці клуба ўвогуле, панавала ажыўленне, гучалі хлапечыя галасы. Закончыўся працоўны дзень, і хлопцы прыйшлі адначасна. Адны гулялі ў шахматы, другія гарталі часопісы, трэція проста размаўлялі, жартавалі. На маё пытанне, дзе бібліятэкар,

ДЛЯ ВЕРУЮЧЫХ І НЯВЕРУЮЧЫХ

Выдавецтва «Беларусь» у гэтым годзе выпусціла звыш дзесяці кніг і брашуры, якія выкрываюць рэлігійны дурман. З вялікай цікавасцю чытаецца брашура П. Удавічэнкі «Чаму вучаць веруючага ў сентах». Аўтар вельмі ўдала, на шматлікіх канкрэтных прыкладах і фактах, ярка і пераканаўча выкрывае антыгуманізм і амаральную сутнасць баптыстаў, развенчвае іх рэакцыйныя погляды на працу, абавязак і сэнс жыцця людзей.

Бацька-баптыст з калгаса «Беларусь» Брэсцкага раёна зрабіў замах на свайго 14-гадовага сына Сашу толькі за тое, што ён адмовіўся наведваць малітоўны дом. Сашу, які сцянаў крывёю, даставілі ў Брэсцкую абласную бальніцу, дзе яму пасля упартай і працяглай барацьбы ўрачы выратавалі жыццё.

Падобныя ліхадзействы, аказваецца, не супярэчаць хрысціянскаму гуманізму: яны ж робяцца з-за любові да бога. Гэтая зручная лазейка — спылка на любоў да бога — дазваляе «багалюбцам» рабіць страшэнныя злачынствы. Пра гэта добра сказаў французскі філосаф-матэрыяліст Поль Гольбах. «Прапануйце любому разумнаму

чалавеку, — пісаў ён, — забіць іншага чалавека, перагрызці горла сябру — вы ўбачыце, што ён адступіць ад вас у жаху. Прапануйце ж ліхадзейства святошу... Пакажыце яму раскрытыя нябёсы і бога, які гатовы ўвянчаць яго мужнасцю. І зараз жа самыя жахлівыя злачынствы здадуцца яму законнымі» (П. Гольбах, Галерэя святых.)

Адурманеная сектанцкімі важкамі дваццаціпяцігадовай Эмілія Г. з Мар'лёўскай вобласці, уступіўшы ў секту, неўзабаве адмовілася ад свайго груднога дзіцяці, развялася з мужам-атэістам, парвала адносіны з блізкімі ёй людзьмі. Паводле яе слоў, яна выраклася блізкіх, каб аддаць усю сваю любоў богу.

З захапленнем праچытаюць брашуру Г. Мярзлова «У пошуках выратавання». Яе аўтар на падставе архіўных дакументаў і фактаў з жыцця праваслаўнага духавенства рэспублікі паказаў непрыгледны дзеянні «святых айцоў», якія, дзеля духоўнага атручання людзей рэлігійнай ідэалогіяй, нічым не грэбуюць і дбаюць толькі аб тым, каб павялічыць свае прыбыткі.

Служыцелі культа, прызнаючы аслабленне веры ў бога, ліхаманкава шукаюць новыя спосабы ўздзеяння на свядомасць веруючых. Яны прыстаюць да рэлігіі да сучасных умоў.

У брашуры чытач знойдзе шмат цікавых фактаў, прыкладаў, якія раскрываюць ханжаства і крывадушнасць

царкоўнікаў. Брашура, безумоўна, з'явіцца добрым памочнікам атэістаў у іх рабоце.

Не менш цікавая і брашура Г. Мартыросова «Браты ва Хрысце» без масак. У ёй гаворыцца аб дзейнасці сектантаў у заходніх абласцях Беларусі. Аўтар, выкладчык Гродзенскага педінстытута, ускрывае прычыны ўзнікнення і распаўсюджвання рэлігійнага сектанцтва, а таксама выкрывае ўсякага роду хітрыкі сектанцкіх антывістаў, развенчвае рэакцыйную сутнасць іх вучэння.

У брашуры значнае месца адведзена крытыцы сектанцкай ідэалогіі і маралі, паказу таго, якую шкоду сектанцтва наносіць людзям, асабліва дзецям, юнацтву.

Звяртае на сябе ўвагу і кніга «Адказы на пытанні веруючых». Яе напісалі былы магістр багаслоўя, прафесар Ленінградскай праваслаўнай духоўнай акадэміі, а цяпер супрацоўнік Ленінградскага музея гісторыі рэлігіі і атэізму А. Осіпаў, навуковыя супрацоўнікі В. Молаў і А. Камароў.

Добрая брашура Д. Бяляцкага «Антыгігіеннасць рэлігійных абрадаў». Тут паказана, якую шкоду і якія хваробы прыносяць гэтыя абрады.

А. КАЗЛОУ

хлопцы адказалі, што яна або ў полі, або на ферме. Бялявы, што гартаў часопіс, растлумачыў:

— Мабыць, гутарку праводзіць ці газету чытае. Яна так часта робіць, калі выдае кнігі і мае час.

Я рашыў пачакаць, агледзеўся. У бібліятэцы быў узорны парадак. Адна вітрына, другая. Любоўна, з густам аформленыя стэнды. Падабрана літаратура для розных «куткоў». А вось насценная газета, якая, як мне казалі, выпускаецца пры самым актыўным удзеле Т. Грынё. На апошняй калонцы газеты змешчаны дасціпныя, вострыя вершы, дзе высмейваліся нядбайнасць і бюракратызм. (Аўтарам іх, як я потым даведаўся, была зноў-такі яна, Таіса).

Чытаў насценную газету, аглядаўся, прыслухоўваўся да хлапчых галасоў, і было радасна, што з'явілася, нарэшце, у вёсцы культурная ўстанова і ў ёй вельмі старанная, добрая гаспадыня. Я ведаў усю гісторыю адкрыцця бібліятэкі. Быў некалі ў Матыране на ўвесь калгас (тады яшчэ тут быў калгас) невялікі клубік. Ды ён мясціўся ў такім старым, лядашчым памяшканні, што прыйшлося яго закрыць. Стары закрылі, а новага не было, і на ўвесь калгас заставалася па сутнасці толькі адна невялічкая хата-чытальня, што тулілася недзе на ўскраіне калгаса, у вёсцы Караевічы. Працавала ў ёй Таіса. Марыла разам з калгаснай моладдзю, што адкрыюць ці клуб, ці сапраўдную бібліятэку. І калі даведася, што вырашана адкрыць у Матыране бібліятэку, тут жа ўзялася за справу. Колькі пахадзіла, пабегала, патурбавалася, каб хутчэй перавезці з Лепеля фінскі домік, выдзелены пад культустанову, каб хутчэй сабраць яго! Ледзь не кожны дзень ездзіла Таіса ў райцэнтр. Трэба было здабываць розныя матэрыялы — школь, цвікі, цэглу — дык яна — то ў аддзел культуры, то ў райспажыўсаюз, то на базу. А потым трэба было шукаць транспарт... Але дабілася свайго. Бібліятэку адкрылі своєчасова. Праўда, былі на першым часе няўвязкі з абсталяваннем, з палівам, але ўсё гэта не спалохала тады Таісу. І вось — ёсць такая бібліятэка, адна з лепшых у раёне, ёсць куды прыйсці пасля працы хлопцам і дзяўчатам.

Яны, хлопцы, гляджу я, адчуваюць сябе тут вельмі зручна, па-свойску, ім тут падабаецца. Чакаю, прыслухоўваючыся да іх галасоў, бібліятэкара. І вось яна з'яўляецца:

— Добры дзень! Хаця не — добры вечар!

— Добры вечар!

Таіса ўсё такая ж — валявая, энергічная, з адкрытым, ясным позіркам.

— Была ў полі, — загаварыла яна сваім звонкім, выразным голасам. — Калі ёсць свабодны час, калі не выдаю кнігі — тады іду ў поле, да людзей. Людзі ж працуюць, не вельмі ў іх ёсць час чытаць, нават газеты. Вось і пачытаеш ім, навіны раскажаш.

Доўга мы гутарым з Таісай. Яна расказвае мне пра сваіх чытачоў, пра канферэнцыі і вечары, якія праводзіць бібліятэка, пра сваіх «саратнікаў», як яна называе жартаўліва камсамольцаў-актывістаў, што дапамагаюць ёй, працуюць на перасоўках. Аказваецца, амаль ва ўсіх аддаленых вёсках — у Саснягах, Заружынні, Косцінцы, Сызаўшчыне, Бары — ёсць бібліятэкі-перасоўкі. Кожны калгаснік мае магчымасць узяць і потым абмяняць кнігу, не трацячы на гэта шмат часу.

— Знаеш, бібліятэка наша лічыцца адной з лепшых у раёне, — прызнаецца, зардзеўшыся, Таіса.

Я разумею яе радасць, яе гордасць за сваю бібліятэку. Кожны б, будучы на яе месцы, і радаваўся б, і ганарыўся. Столькі зрабіць, пачынаючы з пошукаў шкла і цвікоў і канчаючы перасоўкамі!

...Я вяртаюся ў родную вёску — заўтра трэба збірацца ў дарогу. Насустрач мне ідуць з песняй хлопцы і дзяўчаты. Яны ідуць у кіно. Што ў гэты вечар будзе дэманстравацца фільм, я заўважыў па афішы, якая вісела на сцяне бібліятэкі. Ну вось і добра, думаю я, што ёсць бібліятэка, што ёсць кіно, ёсць куды пайсці моладзі. Успамінаю словы, якія толькі што сказала Таіса: «Для таго і жывем, каб нешта рабіць, каб быць карыснымі для жыцця, для людзей. Праўда?» «Праўда, — адказваю я ў думках. — Праўда, Таіса. І — дзякуй табе!»

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

Лепельскі раён.

ЦЯЖКІ І ГОРДЫ ЛЁС

Гарыць, патрэскае лучына, асвятляючы куток старой хаты. Сагнуўшыся крукам, сядзіць над кажушжом вясковы кравец Іван Сахненка. Дзень у дзень — шые і шые. Колькі працы ўклаў ужо ў гэты кажушок, а за шытво атрымае капейкі...

Расце ў сям'і вясковага краўца дачка Гапа. Крыху падрасла — і служыць пайшла да чэрыкаўскіх багацеяў. Цяжка было: насіла ваду, мыла падлогу...

Потым працавала ў фальварку пана Джапарыдзе. Здзекаваўся стары пан з маладой батрачкай — не стрывала, перайшла ў другі фальварак. Але і тут было нясоладка.

Незадоўга да рэвалюцыі паехала Агапа ў Маскву. Нанялася кухаркай, а потым уладкавалася на шакаладную фабрыку. На сабе адчула цяжкую працу рабочых, адчула ўсе жахі капіталістычнай эксплуатацыі. Тут сустрэла з вялікай радасцю, як і ўсе работніцы фабрыкі, вестку аб Вялікім Кастрычніку.

Пасля перамогі Кастрычніка яна вярнулася ў родны край. Дапамагала аднавяскоўцам будаваць новае жыццё. Рабочая школа жыцця і гады рэвалюцыі не прайшлі дарма. І як толькі партыя пачала барацьбу за калектывізацыю, Агапа Іванаўна ў ліку першых уступіла ў калгас, што арганізавалася ў вёсцы Паходавічы, тут выйшла замуж за аднавяскоўца Федасенку.

Агапа Федасенка рашуча выступала супраць тых, хто перашкаджаў калгаснаму жыццю. Прынцыповасць і настойлівасць гэтай жанчыны высока цанілі аднавяскоўцы. У 1934 годзе калгасныя камуністы і камсамольцы, пры падтрымцы ўсіх калгаснікаў, узялі на праўленні пытанне аб тым, што для ўмацавання адной з буйнейшых брыгад трэба паставіць брыгадзірам Агапу Федасенку.

— Яе народ паважае,

цэніць, — гаварылі яны, — бо да людзей яна ставіцца з павагай і ўважлівасцю. Ішоў час. Некалі адстаючая брыгада стала адной з лепшых.

Праз некалькі гадоў калгаснікі арцелі «Бальшавік» выбралі брыгадзіра перадавой брыгады Агапу Федасенку старшынёй праўлення. Яны ведалі, што не памыляцца. І не памыліліся. Агапа Іванаўна і тут зарэкамендавала сябе добрым арганізатарам.

Хутка Федасенка стала членам урада — дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі. У той час яна была ўжо старшынёй Верамееўскага сельскага Савета.

Шырокае кола клопатаў старшыні сельсавета. Тут і клопаты аб клубах, школах, бібліятэках, аб росквіце калгасаў і аб асушэнні балот... І гэта неспакойная жанчына з захапленнем аддалася новай справе.

У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны Агапа Іванаўна праводзіла эвакуацыю калгаснага статку, калі ў вёску Верамейкі ўварваліся нечакана фашысты. Здраднікі адразу назвалі гітлераўцам імя дэпутата Вярхоўнага Савета Агапы Федасенка.

...Свой смяротны час слаўная дачка беларускага народа Агапа Іванаўна Федасенка сустрэла ў акаліцы вёскі Верамейкі. Яна чула, як плачуць яе дзеці. Але ішла на смерць гэтак жа цвёрда, як і жыла. Яна рашуча адмовілася служыць ворагу.

Аўтаматнай чаргой скасілі яе фашысты... Можна забіць чалавека, можна яго расстраляць, але нельга забіць добрую памяць народа аб ім. Архіўныя дакументы, успаміны многіх людзей, якія ведалі Агапу Федасенку, дапамаглі аднавіць светлае аблічча гэтай цудоўнай савецкай жанчыны.

М. МЕЛЬНИКАУ,

дырэктар краязнаўчага музея ў г. Крычаве.

"НАВУЧЫЦЕ КАХАЦЬ!"

Пытанне пастаўлена рубам: «Што такое каханне і ці існуе яно наогул? Адкажы, дарагая рэдакцыя...» Бедная рэдакцыя! Каб жа ведала ты ўсё на свеце і ўмела адказваць на любыя, нават на такія пытанні! Як добра было б і табе і тваім чытачам. Але ж працуюць у тваіх сценах звычайныя жывыя людзі, якім часам і самім нялёгка ва ўсім добра разабрацца, асабліва ў такіх тонкіх рэчах, як каханне.

А Галіна Шынкарэнка чакае адказу. Сяброўкі ўпаўнаважылі яе напісаць у рэдакцыю пісьмо і высветліць такія праблемы: ці можна кахаць хлопца, калі ён невысокага росту, ніжэйшы за дзяўчыну? А як быць, калі хлопец непрыгожы? Ці калі ў яго нос не такі, як хацелася б? І галоўнае — што такое каханне і ці існуе яно наогул?

Не, мілыя дзяўчаткі з Багушэўска, пашкадуйце, спытайце што-небудзь прасцейшае. Слова гонару, не ведаю, што тады рабіць, калі хлопец не ўдаўся ростам ці носам не выйшаў. Я думаю, тады лепш за ўсё кіравацца народнай прымаўкай наконт кахання: «Любоў зла, палюбіш і казла...»

Але давайце адкінем жарты і паспрабуем падысці да пісьма з Багушэўска ўсур'ёз. Што хвалюе Галю і яе сяброўкі? Які знешні выгляд павінен мець хлопец для таго, каб яго можна было пакахаць... Звычайна такое пытанне задаюць не тады, калі сапраўды кахаюць, а калі проста гуляюць у каханне. Мне неяк пра адну дзяўчыну расказвалі: перад тым, як сустрэцца з хлопцам, яна перад люстэркам праводзіла «рэпетыцыю». Загадкава ўсміхалася, прыгожа жмурыла вочы, падбірала розныя незвычайныя словы, цытаты з лірычных вершаў, каб у патрэбны момант «здзівіць» суб'ядніка. І ў час спаткання яна думала не аб сваім каханым, не аб пацудцах, якія дае каханне, а аб сабе, аб сваіх прыгожых руках, вачах, вуснах, аб тым, каб як мага лепш «паказаць сябе» і канчаткова «задурыць яму галаву».

Дзяўчына тая была, як кажуць, «з ветрам у галаве» і, вядома ж, нікога з тых хлопцаў, з якімі сустракалася, не кахала. А пытанні, нахвалі тых, што прыводзіліся, перад ёй заўсёды паўставала незлічона колькасць. Менавіта яна запытала аднойчы ў сваім пісьме ў рэдакцыю: «Як гэта навучыцца кахаць? За мной бегавы (?!) шмат хлопцаў, але ніводзін мне не падабаецца. А яны ўсе мяне кахаюць...» Відаць, не надта былі пераборлівыя тыя хлопцы, і ім можна толькі паспачуваць. Але такое, з дазволу сказаць, «каханне», бадай што, ніякай шкоды нікому не прынясе. Легкадумства — яно і ёсць легкадумства. А вось калі «гуляць у каханне» пачынаюць усур'ёз, тады ўжо чакай і бяды, і зламанага жыцця, і скалечанага лёсу.

...Каця Л. была самая прыгожая дзяўчынка ў школе. Магчыма таму, што ёю ўсе любаваліся, яна вырасла крыху капрызнай і ганарыстай, але ўвогуле нядрэннай дзяўчынай. Недзе ў 8-м ці 9-м

класе Каця пакахала, як ёй здавалася, «на ўсё жыццё». Выбраннік быў старэйшы на тры месяцы і сядзеў на апошняй парце, якую хлопцы называлі «камчаткай». На выпускным вечары закаханыя пакляліся адзін аднаму ў вернасці. А праз некаторы час лёс развёў іх па розных дарогах — Саша паехаў вучыцца ў іншы горад. Але каханне ад гэтага не пагасла. Былі пісьмы, поўныя пяшчоты, былі кароткія сустрэчы на студэнцкіх канікулах, былі прагулкі да раніцы па вуліцах роднага гарадка.

Вось у час чарговых канікул усё і здарылася. Каця выйшла замуж. Не, не за Сашу. За чалавека, якога ведала ўсёго некалькі дзён і, вядома ж, зусім не кахала. Выйшла «на злосць» Сашу, каб адпомсціць яму за нейкую дробязную крыўду. Аляксандр не дабыў да канца канікулаў, паехаў. А праз месяц бацькі атрымалі ад яго пісьмо з паведамленнем — жаніўся. Гэты крок быў зроблены «на злосць» Каці. Так адным каханнем на зямлі стала менш...

Памятаю, я сустрэла Кацю аднойчы на вуліцы з дзіцем на руках. І маці і дачка былі прыгожа апрануты. Каця вельмі змянілася — гэта была ўжо не тоненькая бялая дзяўчынка-школьніца, а прыгожая, элегантная жанчына. А вочы сумныя.

— Не магу. Напэўна, развядуся з мужам. І чалавек ён нядрэнны, а вось душа не ляжыць. Сашку ніяк не забуду...

— А дачка?

— Што ж дачка... Не век жа мне пакутаваць, можа яшчэ знайду сваё шчасце.

Такая была ў нас размова. Потым мы доўга не сустракаліся. Але я ведала, што з мужам Каця разышлася, паехала ад яго. І вось праз колькі год даведваюся: Саша вярнуўся да Каці. Сяброўкі, былыя Каціны аднакласніцы, ахалі: «Якое рамантычнае каханне...» А ў Каці расла дачка, якая не ведала свайго бацьку.

Аляксандр так і не забыўся на старую крыўду і пры выпадку кідаў жонцы горкія папрокі. У сям'і пачаліся сваркі. Маленькая Наташка, нібы той звярок, пазірала адкуль-небудзь з кутка на злоснага дзядзьку Сашу і шаптала: «Вырасту, паеду да свайго таты».

Так і не зазнала Каця шчасця. Знікла рамантычнае каханне, спалоханае абразамі, крыўдамі, папрокамі. Нядаўна мы бачыліся з Кацяй зноў. Вочы ў яе ўжо не сумныя, а проста абыякавыя, на твары стомленасць.

— Як жыву? Звычайна... Сашка п'е. Але што ты зробіш, усе п'юць. Дзяцей трое, з Наташкай. Дурніца была. Навошта з Васілём разышлася? Хоць не піў...

Такі фінал гэтай увогуле звычайнай гісторыі. Я не хачу сцвярджаць, што ў Каці і Сашы каханне з самага пачатку было несапраўднае. Я памятаю, якія яны хадзілі тады, у юнацтве, узнёслыя, шчаслівыя. І раптам такі бязглузды крок. У чым справа? Ці не была гэта проста гульня ў каханне, злосны жарт, які потым дорага абышоўся абодвум...

ЭКРАН

Кадр з фільма «Пры спробе ўцячы».

...Бесарабія. 1930 год. Перад военным трыбуналам на лаве падсудных — камуністы. Іх чакае пакаранне «за падбукторванне сялян да ўзброенага паўстання і нападу на атрад каралеўскай арміі». Але ці толькі яны прымалі ў гэтым удзел? Што прымусіла сялян узяцца за зброю? На гэтыя і многія іншыя пытанні адказвае новая малдаўская мастацкая кінааповесць «Пры спробе ўцячы», створаная рэжысёрам Т. Беразанцавай па сцэнарыю К. Кондра і С. Шляху.

Галоўную ролю выконвае малады акцёр В. Брэскану.

З цікавасцю прагледзяць гледачы новую мастацкую кінааповесць «Спятотны ліпень», створаную рэжысёрам Віктарам Трагубовічам на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыю Сяргея Антонова.

У цэнтры карціны — вобраз Захара Сталетава. У гады культу асобы на гэтага чалавека быў

узведзены паклёп, і ён 17 гадоў правёў у турмах і лагерах. Але ніякія выпрабаванні не зламалі яго, не пагасілі веру ў ленінскую партыю, у яе ідэі.

Пасля XX з'езда КПСС Захар узначальнае адстаючы калгас.

Да барацьбы з тымі, хто не здолеў зразумець сутнасць велізар-

Кадр з фільма «Іншы цяпер час».

Складаная рэч — жыццё. Складаная і суровая. Яно не любіць легкадумных жарту, і людзей не любіць, якія, нібы тыя матылі, пырхаюць з кветкі на кветку, не ацэньваюць прыдзірліва ні сваіх поглядаў, ні сваіх паводзін.

...Сядзяць у двары на лаўцы дзяўчаты. Сядзяць, жыццёвыя праблемы абмяркоўваюць.

— Ты з Лёшам цяпер ходзіш (!?)

— Так, з Лёшам.

— Я не хадзіла б. Век векам у яго штаны непасаваныя...

Усё. Прыгавор невядомаму Лёшку вынесены. Добра, калі яго сяброўка чалавек шчыры і кахае яго па-сапраўднаму. Тады непасаваныя штаны не стануць невырашальнай праблемай. А калі яна з пароды тых самых матылёў? Тады заўтра ж Лёшка будзе зменены на Слаўку, а Слаўка з-за таго, што не выйшаў ростам, уступіць месца Генку. Вядома, кожнаму з іх дзяўчына аддасць нейкую часцінку душы. Але і часцінка — гэта таксама нямала. І калі з'явіцца той, сапраўдны, якога чакала і шукала з самага пачатку, яму часам нічога не застанецца: усю цеплыню, шчырасць, пяшчоту па кропельцы разгубіла, растраціла...

У нейкай кніжцы мне давалося чытаць такія радкі: «Каханне — гэта не тое, што шукаюць, а тое, што прыходзіць само». З аўтарам гэтых радкоў можна згаджацца і не згаджацца, але ўсё ж у іх заключаецца глыбокая думка. Так, каханне не шукаюць у тым сэнсе, як гэта разумеюць Галя Шынкаренко і яе сяброўкі. Гэта ж проста смешна — ламаць галаву над тым, ці можна кахаць непрыгожага хлопца. Можна кахаць любога — і высокага і нізкага, і прыгожага, і непрыгожага, і вясёлага, і сур'ёзна-

га — паўтараю, любога, калі ён толькі варты кахання. А вось гэтую апошнюю акалічнасць дзяўчына няхай вырашыць сама. І памочнікам тут будзе не халодны разлік, не легкадумныя разважанні сябровак, а ўласнае сэрца.

Дарэчы, аб прыгажосці. Уявіце сабе юнака — высокага, шыракаплечага, з правільнымі рысамі твару, вясёлага, дасціпнага — такога, пра якіх гавораць «першы хлопец на вёсцы». Пакахаць яго, кіруючыся прынцыпам дзяўчат з Багушэўска, няцяжка. Гэта тэорыя. А на практыцы бывае так.

...Пра Генадзя П. кажуць, што дзяўчаты яго сапсавалі. Хлопец прыгожы, прывык да лёгкіх «перамог», таму і фанабэрыцца і не паважае нікога. А дзяўчаты... Эх, дзяўчаты, ну хіба ж можна так? Напрасуе Генадзь чорны касцюм, пад яго — белую нейлонавую кашулю, чаравікі з вострымі насамі, а для храбрасці «трыста» перакуліць. Ідзе, пазірае навокал нахабнымі прыгожымі вачыма — не хлопец, карцінка. Можна абразіць, можа пакрыўдзіць, і ўдарыць таксама можа. Бо незнаёмы яму пачуцці таварыскасці, павагі да чалавека, сціпласці, элементарнай сарамлівасці. Кроцьчы Генадзь на танцпляцоўку. А ў гэты час у інтэрнаце плача горкімі слязмі Люба С. Паверыла, закрыла вочы на тое, што і цвярозым яго не бачыла, і лаянку брыдкаму штодня чула, і крыўды пераносіла. А як жа, прыгожы, усе дзяўчаты зайздросцілі...

Цяпер Генку на Любу, як кажуць, «напляваць». Іншыя ёсць. «Толькі кіўні, дзесяць прыблуды!» — выхваляецца ён перад хлопцамі. І бягуць. Няхай не дзесяткамі, але бягуць. Не таму, што кахаюць Генку, а проста, каб сваё сама-

любства пацешыць. Маўляў, во які хлопец на мяне ўвагу звярнуў! А ў хлопца гэтага за душой нічога, акрамя чэрствасці ды нахабства.

Напісала нам пра Генку сяброўка Любы С. Таня. Відаць, сур'ёзная дзяўчына і з глыбокай душой. Абураецца Таня: «Не разумею я нашых дзяўчат. Ну што яны ў ім знайшлі? Кажуць, прыгожы. А чым? Толькі і прыгажосці, што чуб кучаравы. А на твары так і напісана: тупіца. Нецікава з ім, бо нічога, апроча «сальных» анекдотаў, не ведае. А з дзяўчатамі як абыходзіцца — сорам глядзець. І яны яго кахаюць. Хаця якое там каханне...»

А далей Таня піша пра сябе. Піша так, што міжволі ёй зайздросціш. «Я кахаю, — піша Таня. — Дзяўчаты кажуць, што мой Віктар непрыгожы. А я жыццё свайго не ўяўляю без яго. Мы нагаварыцца не можам ніколі. А які ён пяшчотны, уважлівы. І як ведае шмат. Мне самой хочацца быць лепшай, калі я з ім. А якія там у яго вочы, ды вусны, ды бровы — не мае значэння. Не за іх я яго пакахала, а за тое, што ён самы лепшы. Я шчаслівая!»

Вось, аказваецца, як бывае на свеце. І непрыгожы, а так кахаюць. Выходзіць, справа зусім не ў тым, якога росту хлопец і які нос атрымаў ад прыроды.

Я не ведаю, колькі гадоў Галіне Шынкаренко і яе сяброўкам. Напэўна, не больш як па 18—20. Калі так, то на ўсе іх «праблемныя» пытанні можна адказаць адным словам: кахайце! Кахайце, дзяўчаты, шчыра, гарача, па-сапраўднаму, кахайце тых хлопцаў, якія вам падабаюцца. Але толькі не гуляйце ў каханне.

Р. САМУСЕНКАВА

ных перамен у жыцці сяла, прымешваюцца і ўскладненні ў асабістым жыцці. Яму даводзіцца працаваць пад кіраўніцтвам чалавека, які калісьці з-за баялівасці ўзвёў паклёп на яго, выслухоўваць абвінавачанні ў «бесхрыбетнасці» ад уласнай дачкі Святланы, што расла з маці, якая вырвалася мужа семнаццаць гадоў таму назад.

Але людзі паспелі ўжо ў Сталетава паверыць. Калгаснікі абараняюць свайго старшыню. А разам з перамогай прыходзіць і новае вялікае каханне да добрай жанчыны Вары...

Ролю Сталетава ў фільме выконвае Аляксей Глазырын. Дзядзюхін — Аляксандр Барысаў; Людміла Сяргеўна — Лілія Гры-

цэнка; Святлана — Ніна Макарыя; Вара — Ніна Ургант; Нілаўна — Валянціна Цялегіна.

На экраны рэспублікі выпускаецца таксама новая мастацкая кінакарціна «Ім было ва-семнаццаць» вытворчасці кінастудыі «Талінфільм». Аўтар сцэнарыя — А. Саар, рэжысёр-пастаноўшчык — Кальо Кійск.

Здаецца, што жыццё маленькага гараднага цячэ спакойна і нішто не парушае яго сонную цішыню. Але тут, як і ва ўсёй Эстоніі, насіваюцца падзеі, якія ў бурныя чэрвеньскія дні 1940 года ўскалыхнуць усе слаі грамадства правінцыяльнага гарадна. Буржуазная Эстонія спыніць сваё існаванне, народзіцца Эстонская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка. Змяняцца асновы грамадства, і гэта адыграе рашаючую ролю ў лёсе маладых герояў.

Перад намі вучні выпускнога класа гімназіі, ва-семнаццацігадовыя юнакі і дзяўчаты, якія выраслі і атрымалі выхаванне ва ўмовах буржуазнай дзяржавы. Рамантычныя, па-маладому прамадушныя. Жыццё з незвычайнай вострай стаўцы перад імі пытанне: дзе праўда? І патрабуе неадкладнага адказу: магчыма, праўда на баку школьнага інспектара Лінуса, які прымушае гімназістаў вырасці зброю вучэбнага арсенала «Саюза абароны», каб пусціць яе ў ход у рашаючы момант? Або на баку выкладчыка закона божага Вікеля, які едзе па за-

кліку Гітлера ў Германію? Магчыма, мае рацыю стары настаўнік спеваў Тээнус, які чакае чагосьці невядомага яму самому? Або праўду трэба шукаць у гучыні новых падзей, якія нечакана ўварваліся ў жыццё.

Кожны спрабуе адкрыць сваю ісціну, і многія ўпэўнены, што знайшлі яе. Але дарогі, па якіх пускаяцца ў жыццё былыя сябры і аднакласнікі, вядуць у розныя бакі...

У карціне здымаўся вэтэран эстонскага тэатра і кіно Хуга Лаур.

Не без цікавасці будзе прагледжана і новая ўзбекская кінакарціна «Бура над Азіяй». Аўтары сцэнарыя — К. Ярматаў, М. Мялумаў, Н. Сафараў, В. Аляксееў і А. Агішаў, рэжысёр-пастаноўшчык — Каміл Ярматаў.

Прысвечаны 40-годдзю Савецкай улады ва Узбекістане і 50-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, гэты фільм расказвае пра час цяжкі і суровы, пра незабыўныя дні нараджэння і станаўлення Савецкай улады, пра людзей, якія змагаліся за будучыню роднага краю, — простых сыноў зямлі, што сталі стойкімі і мужнымі байцамі рэвалюцыі.

У галоўных ролях заняты акцёры Ш. Бурхану, Р. Ахметаў і А. Салаўеў.

Шмат вясёлых мінут прынясе глядачам новая кінакамеда «Леў, які спіць», створаная адным са старэйшых савецкіх кінарэжысёраў А. Файнцымерам

на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю К. Мінца.

Герой фільма — звычайны на-сір аднаго з аддзяленняў Дзяржбанка Васіль Васільевіч Цвяткоў. Гэта ён, сціплы слухачы, у гады вайны здзейсніў подзвіг. Але... Пра тое, як сіла-лася жыццё Цвяткова пасля вайны, і раскажа кінастужка.

У карціне здымаліся папулярныя артысты савецкага кіно. Так, ролю Васіля Васільевіча іграе К. Саронін. Сярод іншых удзельнікаў — С. Філіпаў, М. Пугаўкін, Р. Зялёная, Т. Носава, З. Фёдарова, Е. Маргуноў і іншыя.

Выпускаецца на экраны рэспублікі таксама новая грузінская кінакарціна «Іншы цяпер час», пастаўленая рэжысёрам Міхаілам Чыаурэлі па матывах аднайменнага твора Аўксенція Цагарэлі, які высмейвае норавы старога Тыфліса.

З замежных кінастужак у снежны будучы дэманстравацца: «Хроніка аднаго забойства» (ГДР), «Івайла» (Балгарыя), «Хрышчаныя агнём» (Польшча), «Залатая гусь» (ГДР), «Не ўмешвайцеся ў шчасце» (Югаславія), «Пад покрывам ночы» (Індыя), «Прыгожае жыццё» (Францыя), «Скаваны адным ланцугом» (ЗША) і іншыя.

Р. КАПЛЯ

Кадр з фільма «Бура над Азіяй».

КАНЦЭНТРАТЫ? ДОБРА, АЛЕ...

Ці можна абысціся без супу? Спытайце пра гэта ў любой гаспадыні, і яна вам скажа:

— Вядома, можна, але толькі на шкоду сабе.

А што гавораць спецыялісты па пытаннях харчавання? Яны сцвярджаюць, што суп зусім неабходная дэталёвая нашага штодзённага меню. Суп садзейнічае выдзяленню стрававальных сокаў і ўзбуджае апетыт. Значыць, было б проста неразумна спрабаваць абысціся без яго.

Дапусцім, — гаворым мы, — але гэта адзін бок пытання. А другі, не менш важны? У што абыходзіцца жанчыне гэты суп? Колькі яна павінна затраціць часу і працы на прыгатаванне гэтай «неабходнай дэталі»?

А якія дарагія для нашых жанчын — служачых, працаўніц, навучэнцаў — гэтыя некалькі вольных гадзін вечарам! Як жа захаваць іх для сябе без шкоды для сям'і?

А выхад ёсць. Яго прапануюць нам работнікі нашай харчовай прамысловасці. Яны гавораць:

— Хоцеце хутка прыгатаваць добры суп? Вазьміце брыкет або пачак канцэнтрату, засыпце ў каструлю, заліце варам, паварыце мінут 10—15 і падавайце на стол. Вы атрымаеце вельмі добры суп, смачны, пажыўны, танны. Адначасова на другую страву вы можаце прыгатаваць кашу — грэчку, рысавую, пшонную, — якую хочаце, выбар вялікі. А на трэцюю страву — салодкае: кісель, крэм або пудынг. Вось вам і ўвесь абед за якія-небудзь паўгадзіны.

Захоцеце ў выхадны дзень спячы дзецім кекс. Вазьміце канцэнтратны кекс «Хатні», «Сталічны» або «Лімонны», і за паўгадзіны вы атрымаеце цудоўнае печыва, не горшае за ваша хатняе.

— Што ж, значыць, праблема вырашана? Застаецца толькі паслухацца нашай парады, і ўсё будзе ў парадку? Не, на жаль, не зусім так. На практыцы ўзнікае шмат усялякіх «але», якія перашкаджаюць вырашэнню гэтай надзённай для жанчыны праблемы дня.

Калі на прылаўках мінскіх гаспадарстваў зрэдку паяўляецца чэшскі канцэнтрат «Суп рысавы з мясам», за ім адразу ж выцягваецца доўгая чарга. Чаму? У нас не хапае сваіх канцэнтратаў? Або яны намнога горшыя за імпортныя? Або менавіта таму, што гэта імпорт, а імпортная прадукцыя карыстаецца ў нас (часта незаслужана) большым поспехам, чым айчынная? Чаму гэта адбываецца? У чым прычына?

Даўно пара паставіць усе гэтыя пытанні на парадок дня і адкрыта, па-дэлаваму абмеркаваць іх. У святле новай паставы ўрада аб паляпшэнні кіравання прамысловасцю яны набываюць асабліва актуальнасць.

Лідскі камбінат харчовых канцэнтратаў выпускае шырокі асартымент розных страў: супаў, каш, крэмаў, кексаў. Скажаце, што прадукцыя камбіната нізкай якасці, было б несправядліва. Большая частка вырабаў вельмі добрай якас-

ці. Рэцэптура канцэнтратаў тая ж, што і на маскоўскім канцэнтратным камбінате. Там распрацоўка іх паляпшаецца штогод. А ў нас гэтае паляпшэнне пасоўваецца вельмі марудна. Так, напрыклад, Маскоўскі камбінат даўно ўжо адмовіўся ад брыкетавання сваіх вырабаў, выпускае іх у выглядзе россыпу, у пакетах; ад гэтага і выгляд канцэнтратаў лепшы, і захоўваюцца яны ад высыхання больш доўгі час.

У працэсе брыкетавання прадукты трацяць у смаку, гэта ўжо ўстаноўлена дакладна, але перабудова мы ўсё яшчэ не можам. Нядаўна Маскоўскі камбінат выпускаў новы канцэнтрат: «Суп вермішэвы з мясам», — вельмі добрая па смаку і па пажыўнасці страва, якая не ўступае лепшым замежным узорам. А ў нас усё яшчэ адны і тыя ж назвы, адны і тыя ж серыі, сумныя этыкеткі, адзін выгляд якіх ужо набывае асому.

Даўно ўжо трэба было б зняць з вытворчасці такія няякасныя вырабы, як «мус малінавы», які ўжо тры разы ўцянялі і ўсё-такі яго ніхто не бярэ. Або такія вырабы, як «каша ячная», «каша пшанічная», «каша пшонная», якія месяцамі залежваюцца на паліцах магазінаў. Гэтыя акамянеласці безнадзейна ўстарэлі. І толькі псуецца рэпутацыя камбінату. Трэба спыніць іх выпуск, пакуль не наладзіцца новае абсталяванне для вырабу каш у россыпу.

Бяда яшчэ і ў тым, што ў кіраўнікоў камбіната адчуваецца нейкая незразумелая нам самазаспакоенасць: «План не толькі выконваецца, але і перавыконваецца. Чаго ж больш?» Так, план перавыконваецца намнога, амаль па ўсіх відах вырабаў. Але за кошт чаго ён перавыконваецца? За кошт аптовых паставак на планавыя заказы. А ў мінскіх магазінах тавар залежваецца, а потым ідзе на ўцэнку. Значыць, трэба ацэньваць работу прадпрыемства не па валавой прадукцыі, а па попыту на яго вырабы сярод насельніцтва, як і прапануе вераснёўскі Пленум ЦК КПСС.

Аднак ці ва ўсім вінаваты толькі камбінат?

Вясной гэтага года на Мінскай фабрыцы-кухні была наладжана адкрытая для ўсіх выстаўка прадукцыі Лідскага камбіната харчовых канцэнтратаў. Былі запрошаны прадстаўнікі гандлёвых арганізацый, прадпрыемстваў грамадскага харчавання, а таксама ўсе тыя, хто гэтым цікавіцца. Залу запоўнілі людзі самых розных прафесій. На сталах былі выстаўлены дзесяткі страў з канцэнтратаў: супы, кашы, кексы, блінцы, крэмы, пудынгі... Наведвальнікі маглі прабаваць выстаўленыя стравы і выказваць свае меркаванні.

Смакавыя якасці, прывабнасць афармлення канцэнтратаў, надзейнасць упакоўкі — усё абмяркоўвалася дасканала і... нават прыдзірліва. І што ж? Пра большасць вырабаў былі атрыманы добрыя водгукі.

Такія ж выстаўкі-продажы з дэгустацыяй страў арганізавалі ў сябе некато-

рыя буйныя мінскія гаспадарствы. У выніку высветлілася, што многія жанчыны зусім не мелі ўяўлення аб перавагах і якасці канцэнтратаў, не ўмелі імі карыстацца. У прыватнасці, у гаспадарстве «Сталічны» ў гэты дзень адных толькі крэмаў было прададзена на 600 рублёў.

Пра што гэта гаворыць? Пра тое, што любы добры канцэнтрат можа не мець збыту, калі яго не папулярна. Тым больш, калі гэта навінка і ёй належыць яшчэ пераадолець некаторую коснасць спажывца. А коснасць гэтая ёсць, — мы гаварылі, яна — у нашых векавых прывычках, у прадужатасці да якасці вырабаў.

Але вось чым растлумачыць коснасць прадпрыемстваў грамадскага харчавання, сапраўды ж цяжка сказаць. Чаму ў сталовых, рэстаранах, кафэ нічога вам не могуць прапанаваць на салодкае апрача кісяля і кампоту (дарэчы сказаць, вельмі бясколерных і на выгляд і на смак)? Чаму не выкарыстоўваюць як дэсерт нашы канцэнтратныя крэмы, пудынгі, кексы? Гэта было б значна больш смачна, пажыўна і танна, чым падобныя кампоты.

Ёсць сур'ёзныя прэтэнзіі ў адрас гандлёвых арганізацый. Якія вывады яны зрабілі для сябе з вопыту гэтых выставак? Якія меры прыняты для папулярнасці нашых канцэнтратаў, тых, якія сапраўды добрыя і могуць быць рэкамендаваны пакупнікам?

Чаму б не зрабіць так, каб у кожным гаспадарстве былі спецыяльныя аддзелы канцэнтратаў? Каб жанчына, ідучы дадому з работы, зайшла ў магазін і хутка, не трацячы шмат часу, купіла ўсе тры стравы, неабходныя для абеду: першую, другую і трэцюю. Павінны быць маляўнічыя шыльды з рэкламай, з інструкцыяй як што прыгатаваць. І самі прадаўшчыцы не павінны быць інертнымі, павінны прапанаваць, растлумачваць, раіць. А калі пакупніцы спадабаецца пакупка, больш ужо не давядзецца яе агітаваць.

І за якасць упакоўкі павінны змагацца гандлёвыя арганізацыі. Павышэнне якасці ўпакоўкі становіцца патрабаваннем дня.

Ва ўпраўленні харчовай прамысловасці сцвярджаюць, што ў нас няма магчымасці забяспечыць прадукцыю прыгожымі этыкеткамі. Для гэтага патрэбны дарагое абсталяванне і адпаведны матэрыялы. А ў нас іх пакуль няма. Затое мы робім упор на якасць вырабаў. Але ўсё ж хоць часцей мяняць этыкеткі можна ж? І рабіць іх не такімі аднастайнымі. Выпускае ж мінская біскупітная фабрыка свае вырабы ў прастай, але прыгожай упакоўцы? Чаму не клапоціцца пра гэта Лідскі камбінат?

Але... не засмучайцеся, дарагія чытачы! Мяркуючы па тым, што абяцае нам начальнік упраўлення харчовай прамысловасці БССР Ольга Аляксандраўна Сысоева, у рабоце Лідскага камбіната намагаюцца пэўныя зрухі. Па-першае, брыкетамі больш не ўбачым, усе вырабы

— Добрыя канцэнтраты хутка знаходзяць пакупнікі, — гаворыць прадаўшчыца мінскага магазіна № 25 І. Д. Галужэўская.

будуць выпускацца ў выглядзе россыпу. Гэта ўжо вельмі добра! Затым абнаўляецца асартымент страў. Рыхтуюцца да выпуску новыя супы: «Суп-харчо з мясам» і «Суп-харчо без мяса». А таксама рысавая каша тыпу «Плоў». Гэта, так сказаць, даніна аматарам каўказскай кухні. А для тых, хто не любіць вострых страў, — вельмі смачны, пажыўны «Суп вермішэлены з мясам».

Калі мы іх убачым на прылаўках? Хутка. Яшчэ да канца года. І дзецям рыхтуюцца падарунак да новага года: «Кукурузныя палачкі» некалькіх відаў — салодкія, салёныя, з ванільлю, з карыцай. Поўны выбар, каму якія падабаюцца.

Этыкеткі? Так, і на гэта звернута ўвага. Ужо заказаны новыя, павышанай якасці ўпакоўкі і этыкеткі для ўсіх відаў вырабаў.

Што ж, трэба спадзявацца, што ўсе абяцанні будуць выкананы! А пакуль хацелася б, каб кіраўнікі Лідскага камбіната самі больш актыўна змагаліся за гонар свае заводскае маркі.

Тамара ЦУЛУКІДЗЕ

Сістэматычныя парушэнні рэжыму харчавання шкодна ўплываюць не толькі на стрававальную сістэму, але і на дзейнасць усяго арганізма. Нават паўнацэннае харчаванне пры адсутнасці рэжыму не выратуе ад расстройства стрававання і парушэння абмену рэчываў.

Самы рацыянальны рэжым харчавання — чатырохразовы. Пры такім распарадку дня ежа добра ператраўляецца і лепш засвойваецца. Нагрузка на стрававальны апарат раўнамерная, страўнікавы сок добра «апрацоўвае» ежу.

Вельмі важна есці ў адзін і той жа час. Тады ў пэўныя гадзіны найбольш актыўна выдзяляецца страўнікавы сок, ба-

УРАЧ РАЦЫ

Шкодна есці на ноч. Органы стрававання таксама маюць патрэбу ў адпачынку. Час адпачынку — ноч. Для таго, каб аднавілася іх здольнасць да нармальнай дзейнасці, яны павінны адпачываць 6—10 гадзін за суткі. А познія вячэры пазбаўляюць адпачынку сакраторны апарат, гэта прыводзіць да перанапружання і знесілення стрававальных залоз — парушаецца нармальнае аддзяленне страўнікавага соку, зніжаецца яго здольнасць ператраўляць ежу. У здоравага чалавека, які нармальна харчуецца, страўнікаявая сакрэцыя ў

ЗАХОЎВАЙЦЕ РЭЖЫМ ХАРЧАВАННЯ

Прафесар К. ПЯТРОЎСКИ

гаты на ферменты, і ежа хутчэй ператраўляецца. Інакш бывае пры бязладным прыёме ежы. Рэфлекс пры гэтым адсутнічае, сок загадзя не выдзяляецца, ежа паступае ў страўнік, не падрыхтаваны да працэсу стрававання.

Калі доўгі час — гадамі — прымаць ежу нерэгулярна, не па гадзінах, то непазбежна парушаюцца працэсы стрававання, а гэта нярэдка выклікае захворванне страўніка. Адна з прычын гастрытаў і язвеннай хваробы — менавіта тое, што чалавек не прытрымліваўся рэжыму харчавання.

Немалаважную ролю ў працэсах стрававання адыгрывае апетыт. Калі чалавек прызвычаіцца есці ў пэўныя гадзіны, то пачуццё голаду будзе «сігналам» аб тым, што кроў збяднела на пажыўныя рэчывы і стрававальная сістэма гатова да прыёму ежы.

Прычыны адсутнасці апетыту — гэта нервова-эмацыянальныя перажыванні, а таксама курэнне.

Алкоголь, наадварот, узбуджае апетыт нават пры перапоўненым страўніку. Вось чаму ўжыванне алкаголю часта прыводзіць да пераядання.

начны час амаль поўнасю спыняецца. Іншы малюнак у хворых на язвенную хваробу страўніка або дванаццаціперснай кішкі. У іх работа стрававальных залоз працягваецца і ўначы, у выніку чаго ўзнікае начны галодны боль. Калі здаровы чалавек есць непасрэдна перад сном, то ў яго змяняецца характар начной страўнікавай сакрэцыі, набліжаючыся да характару сакрэцыі язвенных хворых.

Вядома, што найбольшае напружанне сакраторнай сістэмы назіраецца пры ператраўленні смажаных страў: смажанага мяса, рыбы, бульбы і інш. Пры гэтым стрававальныя сокі аддзяляюцца на працягу доўгага часу. Вось чаму для вячэры не раець смажаныя стравы, іх лепш уключаць у меню сьнедання ці абеду. Вельмі шкодна есці перад сном селядзец. Салёная ежа, прынятая нават за 2—3 гадзіны да сну, таксама выклікае інтэнсіўную працяглую начную сакрэцыю страўнікавых залоз. Вячэраць раіцца не пазней як за 3 гадзіны да сну. Перад сном лепш за ўсё нічога не есці, у крайнім выпадку абмежавацца шклянкай сыракавыш ці яблыкам.

ПРАСТУДА... ЯК АД ЯЕ ЗАСЦЕРАГЧЫ ДЗІЦЯ?

Хто не ведае, што такое прастуда? Вынеслі спацелае дзіця ў халоднае надвор'е на вуліцу, вось і прастудзілася. Ці ж не ясна? Аднак яснась тут толькі ўяўная. Справа ў тым, што хвароба, якая развіваецца пад уплывам прастуды, выклікаецца не самой прастудай, а мікробамі і вірусамі. Прастуда толькі паніжае ахоўныя сілы арганізма.

Да прастудных захворванняў у дзяцей ранняга ўзросту мы адносім катары верхніх дыхальных шляхоў, бронхіты, ларынгіты, ангіны, запаленне лёгкіх і іншыя захворванні.

Усім добра вядома, што дзеці хварэюць значна часцей за дарослых і чым меншае дзіця, тым больш цяжкія і небяспечныя для яго многія хваробы. Прычына гэтай з'явы ў тым, што арганізм дзіцяці знаходзіцца ў перыядзе росту і паступовага ўдасканалення органаў і тканак.

Чым меншае дзіця, тым яно хутчэй расце, чым менш дасканалыя яго органы і тканкі, тым менш здольны дзіцячы арганізм супраціўляцца розным знешнім шкодным уплывам. Да ліку іх трэба аднесці вельмі высокую і вельмі нізкую тэмпературу паветра, рэзкія ваганні яе, вільгаць, гразь, пыл.

Пад уплывам уздзеяння холаду парушаецца нармальны стан слізистых абалонак верхніх дыхальных шляхоў — развіваецца запаленчы стан іх. Гэта стварае спрыяльныя ўмовы для размнажэння бактэрый, якія знаходзяцца ў поласці рота і носа здаровага дзіцяці. Лёгкі насмарк вядзе да закупоркі насавых хадоў: дзіця вымушана дыхаць ротам, пры гэтым у дыхальных шляхі і ў лёгкія трапляе халоднае, неачышчанае ад пылу і мікробаў паветра. Мікробы і вірусы ўкараняюцца ў слізистыя абалонкі верхніх дыхальных шляхоў і выклікаюць розныя захворванні: катары верхніх дыхальных шляхоў, вострыя бронхіты, трахеіты. У цяжкіх выпадках запаленчы працэс выклікае запаленне лёгкіх.

Пачынаецца катар верхніх дыхальных шляхоў у дзяцей ранняга ўзросту агульнай вяласцю. Дзіця «сапе» носікам, горш смочка грудзі маці, зрыгвае. Павышаецца тэмпература, часам дасягаючы 39—40°C. Паяўляецца задыхка. Пры своєчасовым і рэгулярным лячэнні на працягу 3—5 дзён дзіця папраўляецца.

Калі запаленчы працэс пашираецца на лёгкія, дзіця капрызіць, трывожна і мала спіць. Дыханне робіцца частае, цяжкае, малое дышае са стогнам. Паяўляецца пеністая сліна на губах. Арганізму пачынае не хапаць кіслароду, таму што з прычыны паражэння лёгкіх яго мала паступае ў кроў. Гэта выклікае паяўленне сіняватасці каля вачэй і ў носагубным трохвугольніку. У цяжкіх выпадках сінеюць і кончыкі пальцаў рук і ног. Усе гэтыя прыкметы ўказваюць, што ў дзіцяці развіваецца запаленне лёгкіх, і трэба зараз жа пачынаць лячэнне. Толькі ўрач можа вызначыць, на што захварэла дзіця, і, у залежнасці ад дыягназу хваробы, назначыць адпаведнае лячэнне: пры пнеўманіі неабходна дзіця забяспечыць свежым паветрам, належным доглядам, харчаваннем, назначыць процімікробныя лякарствы, гарчычнікі на груд-

«Мама не адказвае...»

Фотаэцюд М. Лопуха.

ную клетку, сардэчныя сродкі і г. д.

Няправільна робяць бацькі, калі па ўласнаму «разуменню» або па парадзе «вопытных» знаёмых даюць дзецям тыя ці іншыя лякарствы, да таго ж даюць іх нерэгулярна. Пры нерэгулярным прыёме антыбіётыкаў мікробы прывыкаюць да іх, антыбіётыкі ўжо не вылечваюць хваробы.

Многія бацькі, прыйшоўшы на прыём да ўрача, здзіўляюцца: «У пакоі вельмі цёпла, скразнякоў няма, сын (або дачка) спіць пад ватовай коўдрай — і раптам — запаленне. Адкуль?» Магчымасцей і ў гэтым выпадку шмат, відаць, нават больш, чым у тых дзяцей, якія бываюць на вуліцы, і дзе дома тэмпература ўмераная. Вельмі шкодна і небяспечна з пункту гледжання прастуды быць потным. Пры выпарэнні нават у гарачым пакоі цела значна ахалоджваецца. А мікробы, якіх і наогул шмат у паветры, у цяпле размнажаюцца значна хутчэй.

Трэба таксама цвёрда ведаць, што пнеўманія і іншыя «прастудныя» захворванні заразныя, і таму пазбягаць лішніх кантактаў з хворымі дзецьмі і дарослымі.

А як жа засцерагчы дзіця ад прастудных захворванняў? Бяда ў тым, што многія бацькі лічаць самай надзейнай аховай ад прастуды хутанне. Яны стараюцца не выносіць дзяцей на вуліцу ў дрэннае надвор'е, не адчыняць у іх прысутнасці фортакі, берагчы іх ад скразняку. У такіх умовах арганізм, натуральна, пачынае ўсё горш прыстасоўвацца да немінучых змен тэмпературы, ахалоджэння. Таму асноўнымі мерамі барацьбы з прастуднымі захворваннямі ў дзяцей ранняга ўзросту павінны быць меры, накіраваныя на павышэнне ахоўных сіл арганізма. Правільнае кармленне, разумны здаровы рэжым з шырокім выкарыстаннем сонца, паветра і вады — гэтых найбольш даступных і эфектыўных сродкаў загартоўвання.

Загартаваная, фізічна добра развітая дзіця радзей хварэюць на так званыя прастудныя захворванні. А калі захварэюць, лягчэй пераносяць хваробу, хутчэй папраўляюцца, у іх значна радзей узнікаюць ускладненні.

М. ЧЫЧКО,
урач.

КАПУСТА ЛЕЧЫЦЬ

Устаноўлена, што клятчатка, якая змяшчаецца ў капусте, паліпшае моторную функцыю кішэчніка і аказвае спрыяльны ўплыў на жыццядзейнасць карыснай кішэчнай палачкі. Апрача таго, ёсць даныя, што клятчатка садзейнічае вывадзенню з арганізма халестэрыну, а гэта вельмі важна для прадухілення атэрасклерозу.

У 1949—1950 гадах амерыканскі вучоны Чыней і яго супрацоўнікі эксперыментальна паказалі, што свежы сок капусты вылечвае штучна вы-

кліканую язву страўніка ў птушак і марскіх свінак.

Неўзабаве сок капусты пачалі даваць людзям, якія хварэюць на язвенную хваробу страўніка і дванаццаціперснай кішкі. Аказалася, што і ў даным выпадку гэты сок садзейнічаў рубцаванню язваў і даволі хутка прыводзіў да выздараўлення. Эфектыўнасць такога метаду лячэння пацвердзілі ўрачы многіх краін.

Прыгатаваць для лячэння свежы сок капусты нескладана. Можна выкарыстаць звычайныя сокавыцскалкі, пры дапамозе якіх з нарэзаных невялікіх кавалкаў качана выціскаюць сок. Калі няма сокавыцскалкі, кавал-

кі капусты прапускаюць 1—2 разы праз мясарубку, а пасля гэтага выціскаюць сок у слоік або каструлю праз чыстую марлю або тонкую тканіну. Не рэкамендуецца нарыхтоўваць сок больш чым на 1—2 дні, таму што пры больш працяглым захоўванні ён набывае непрыемны пах. Захоўваць свежы сок трэба ў халодным месцы або халадзільніку. Халодны сок больш прыемны, чым цёплы. Штодзённая доза соку — 5—6 шклянак. Гэтую колькасць трэба выпіваць у 3—4 прыёмы за 40—50 мінут да яды. Курс лячэння працягваецца прыкладна месяц, а ў выпадку неабходнасці можа быць прадоўжаны.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

КУЛІНАРЫЯ

СЕЛЯДЗЕЦ У МАРЫНАДЗЕ З ЯБЛЫКАМІ

Яблыкі (абабраўшы і дастаўшы сарцавіну) і рэпчатую цыбулю надзярыце на тарцы. Дадайце тамат-пюрэ, цукар і перамяшайце. Гэтай масай змажце падрыхтаванае філе селядца.

Вымачанае філе селядца скруціце рулетам, пакладзіце зверху яблыкі, нарэзаныя невялікімі кавалачкамі, заліце марынадам і пакіньце ў ім на 8—10 гадзін.

Пры падачы селядзец паліце марынадам з яблыкамі.

Селядца 400 г, рэпчатая цыбуля, яблыкі, тамат-пюрэ, цукар. Для марынаду: воцат, алею 1 чайная ложка, перац гарошк, гваздзіка, лаўровы ліст.

ЯЙКІ, ФАРШЫРАВАННЫЯ СЕЛЯДЦОМ

Крутыя яйкі разрэжце ўдоўж і выньце жаўток. Філе вымачанага селядца без скуры і касцей добра пасячыце. Дадайце працёртыя яечны жаўток і старанна перамяшайце. Гэтай масай фаршыруйце яйкі.

Фаршыраваныя яйкі пакладзіце на салату з гародніны, заліце маянэзам, пасыпце дробна нашаткаванай зялёнай цыбуляй.

Селядца 200 г, яек 4 шт.; на салату: бульба, морква, цыбуля рэпчатая, гарошку зялёнага 2 ст. лыжкі, маянэзу 2 ст. лыжкі, цыбуля зялёная.

БЛІНЦЫ З ТРАСКОЙ

Спячыце блінцы.

Для фаршу філе траскі прапусціце праз мясарубку, дадайце пасераваную рэпчатую цыбулю, дробна пасечанае крутое яйка, соль, перац і старанна перамяшайце. На падсмажаны бок спечанага блінца пакладзіце фарш, загарніце канвертам (ён павінен быць прамаву-

гольны і плоскі) і падсмажце на масле.

Пры падачы блінцы паліце сметанковым маслам.

На блінцы: мукі пшанічнай 1 шклянкі, малака 2 шклянкі, яек 2 шт., цукар, сметанковае масла; на фарш: траскі 300 г, яек 2 шт., рэпчатая цыбуля, тлушч, спецыі; масла сметанковага 2 ст. лыжкі.

БАРАНІНА СЕЧАНАЯ З ЧАСНАКОМ І СМАЖАНАЙ ЦЫБУЛЯЙ

Бараніну нарэжце на кавалкі і разам з пасераванай рэпчатой цыбуляй прапусціце праз мясарубку. Уліце ваду, пакладзіце соль, перац, часнок, перамяшайце, а затым яшчэ раз прапусціце праз мясарубку. Маса сфармуецца ў выглядзе прамавугольнага абсмажца, а затым у духоўцы давядзіце да гатоўнасці.

Падаюць бараніну са смажанай бульбай, салёнымі агуркамі, зверху на яе кладуць смажаную цыбулю; страву пасыпаюць зялёным пятарушкі.

Бараніны 400 г, тлушчу жывёльнага 2 ст. лыжкі, вада, часнок, смажанай бульбы 400 г, агуркі салёныя, цыбуля рэпчатая, зялёная пятарушкі, соль, перац.

ТЭФТЭЛІ З ГАРОДНІНЫ

Бульбу адварыце і пратрыце, рэпчатую цыбулю пасеруйце. Свежую капусту дробна пасячыце, прыпусціце, дадайце манныя крупы, старанна перамяшайце і варыце на слабым агні да гатоўнасці, затым астудзіце да тэмпературы 50°, змяшайце з працёртай бульбай і пасераванай цыбуляй, дадайце яйка і сметанковае масла, дробнапакрышанае зялёнае кропу. З гэтай сумесі зрабіце тэфтэлі, спаніруйце іх у сухарах і абсмажце. Паліце смятанай.

На 500 г бульбы 250 г свежай капусты, адна цыбуліна, зялёная, 3 ст. лыжкі

манных круп, $\frac{1}{2}$ яйка, 2 ст. лыжкі сметанковага масла, 2 ст. лыжкі сухароў, 2 ст. лыжкі тлушчу, $\frac{1}{2}$ шклянкі смятаны.

КЛЁЦКІ З ПЕЧАНАЙ БУЛЬБЫ

Памыйце старанна бульбу, не абіраючы яе. Спячыце ў духоўцы. Гатовую бульбу разрэжце папалам і дастаўце лыжкай мякаць. Затым мякаць, пакуль яна яшчэ гарачая, пратрыце праз сіта або прапусціце праз мясарубку. Да атрыманай масы дадайце яечны жаўток, гарачае малако, соль, прасеяныя сухары, крыху топленага масла і збіты ў пену бялок. Усё гэта трэба дадаваць у бульбянае пюрэ, паступова і старанна перамяшваючы. Затым, чэрпаючы масу чайнай лыжкай, апускайце яе ў падсолены вар. Гатовыя клёцкі павінны ўсплыць наверх. Іх трэба адразу ж дастаць шумоўкай і перакласці на друшляк, каб з іх сцякала вада. Падаючы клёцкі на стол, іх паліваюць растопленым сметанковым маслам і смятанай.

На 200 г бульбы спатрэбіцца 25 г молатых сухароў, 10 г сметанковага масла, чвэртка шклянкі малака, 25 г смятаны і адно яйка.

ПІРОГ З ЯБЛЫКАМІ

Пшанічную мукі насыпце на стол горкай, зрабіце паглыбленне, пакладзіце ў яго смятану, яйкі, цукровы пясок, соль, сметанковае масла, уліце малако. Замясіце цеста, пакуль не стане аднародная маса, і на гадзіну пастаўце ў халоднае месца.

Тры чвэрці цеста раскатайце ў выглядзе тонкага круглага праснака таўшчынай прыблізна $\frac{1}{2}$ сантыметра, пакладзіце на бляху. Праснак трэба пакрыць роўным слоём яблычнага пюрэ. Робіцца яно так. Ачысціце яблыкі ад скуркі і семачак, нарэжце тонкімі скрылёчкамі, пакладзіце ў каструлю з накрыўкай, усыпце цукар, уліце вады і зварыце час ад часу памешваючы, пакуль яблыкі не ператворацца ў досыць густое пюрэ.

Астатняе цеста раскатайце на вельмі тонкі праснак, нарэжце з яго палоскі і па-

кладзіце іх рашоткай на яблычнае пюрэ. Пірог зверху змажце збітым яйкам, змяшаным з малаком (1 сталовая ложка), а затым спячыце. Пры выпечцы пірог павінен зверху і знізу пакрыцца румянай скарынкай. Гатовы пірог астудзіце, а затым нарэжце на кавалкі. Пірог можна пасыпаць цукровай пудрай.

На цеста трэба ўзяць 3,5 шклянкі пшанічнай мукі, 125 грамаў сметанковага масла або маргарыну, 3 сталовыя лыжкі смятаны, 2 яйкі, 2 сталовыя лыжкі цукровага пяску, 2—3 сталовыя лыжкі вады, 2 сталовыя лыжкі малака, палавіну чайнай лыжкі солі. Для начинкі патрэбна 5—6 яблыкаў, шклянкі цукру.

ПІРАЖКІ ТВАРОЖНЫЯ З ПАВІДЛАМ

У расцёрты маргарын дадайце працёрты тварог, ванильны цукар, соль, пшанічную мукі, замяшайце цеста і на гадзіну пастаўце яго ў халоднае месца. З цеста зрабіце праснакі, на сярэдзіну кожнага пакладзіце павідла і сфармуіце піражкі. Змажце яйкам і пачыце ў духоўцы.

На 200 г тварагу 250 г пшанічнай мукі, 200 г маргарыну, ванильны цукар, павідла, адно яйка.

Яйкі павялічваюць аб'ём цеста і робяць яго больш пышным. Але яшчэ лепш замест яек выкарыстоўваць яечныя жаўткі: печыва будзе рассыпістае і далікатнае.

Мучныя вырабы, прыгатаваныя на малацэ, смачныя і пахучыя, скарынка атрымліваецца бліскучая, прыемнага колеру.

Абмінка (непрацяглае прамешванне) цеста садзейнічае лепшаму развіццю дрожджаў і значна павялічвае аб'ём цеста і гатовых вырабаў.

Каб мучныя вырабы мелі больш бліскучую паверхню, іх перад выпечкай трэба змазаць яечнымі жаўткамі або ўзбітым яйкам.

МОДЫ

Шляпы — прыгожае дапаўненне да вашага туалету: кантрасныя або гарманічныя з ім па колеру, у камплекце з адпаведнымі пальчаткамі, шалікам і сумкай яны надаюць элегантнасць жанчыне. Вельмі важна, каб шляпа была падобрана ў адпаведнасці з тварам, ростам і узростам.

Прыгожыя шляпы, якія мы вам прапануем, выкананы з фетру — палі іх спускаюцца ўніз або прыўзняты ўверх. Модныя таксама вуалеткі і цюрбаны.

Аздабу да шляп можна мяняць у залежнасці ад колеру вашага туалету. Прыгожыя шляпы, па жаданню іх уладальніц, можна насіць таксама і з прыгожымі завушніцамі і калёе.

Прыдатны на кожны дзень сарафан з глыбокім выразам і сустрэчнай складкай — мадэль 1. Яго можна насіць з рознымі світарамі і блузкамі. Скураны пояс працягваецца ў шлейкі, размешчаныя крыху ніжэй таліі.

Камізэлька, якая зашпіляецца на скураныя гузікі і дэнаратыўныя шнуры, і спадніца з глыбокай сустрэчнай складкай — мадэль 2.

Зручныя туфлі на нізкім абцасе і тоўстыя панчохі — аднаколерныя або стракатыя, якія па тону адпавядаюць адзенню, — неабходная прыналежнасць вашага туалету для заняткаў спортам або прагулак сярод асенняй прыроды.

гузікаў, са швамі, якія ідуць ад лініі плеч па бюсту і запра-
саваны з правага боку на спадніцы (мадэль 1); сукенку з падоў-
жанай таліяй і сярэднім швом, са злёгку раскошанай ад
сярэдзіны лініі клубоў уніз спадніцай (мадэль 2); камплект:
спадніца з трыма аднабаковымі складнамі, жанет свабоднага
крою, без засцежкі і блузка ў палоску (мадэль 3).

Ваша фігура будзе выглядаць больш высокай і стройнай,
калі вы падбяраце адпаведны фасон для сукенкі або нацыюма.
Мы прапануем вам: сукенку крою прынцэс, з глыбокім вост-
рым выразам, каўняром-шаллю і двума радамі збліжаных

На першай старонцы вкладки — памочнік майстра Мін-
скага камвольнага камбіната Земфіра Атрашонак (гл. на-
рыс А. Уладзіміравай «Расла дзяўчынка на ўскарыне»);
Фота В. Ждановіча.

На чацвёртай старонцы вкладки — «Апошнія асеннія
дні»;
Фотаэцюд А. Станавова.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 15920. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Падпісана да друку 29/X-65 г. Друк, арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі. Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сацыяльнай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Ціна 1 кап.
Дадатак выкрайка. Тыраж 1822 экз. Літ. 15.

74995

